

సాక్షాత్తులుగా నున్నవి.

సూక్ష్మము	0—8—0
కుమార సంభవము	2—8—0
తెనుగు సందేశము	1—4—0
త్రివర్ణము (తిరుక్కోటై)	1—0—0
కంబరాయణము :	
ప్రథమ సంపుటము	12—8—0
ద్వితీయ సంపుటము	12—8—0
నీతిగుచ్ఛము	0—12—0

శ్రీ

2694/Rot

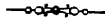
నీతిగుచ్ఛము.

తొలి సగము.

Acc. No. 27721

ఉ॥ నీతి తొలగుచో జగము నిందయొనర్చును నీతి యొప్పుచో
ఖ్యాతియు గౌరవంబు వెదకంబని లేక లభించు నేరికి
నీతియె ముఖ్యదైవతము నీతియె సంపద యెల్లమేలుముల్
నీతియె మోక్షదాయకము నీతియె నీతికిన్ శ్రమించెదన్.

పూతలపట్టు శ్రీరాములు రెడ్డి.

కర్త.

విన్నపము.

ఇందలి పద్యభావములలోఁ గొన్ని సంస్కృతము నుండియుఁ గొన్ని యజ్ఞవము నుండియుఁ గైకొనఁబడినవి. కొన్నిసొంతము. 'సన్మార్గము' 'నీతిమంజరి' అను శీర్షిక గలవి అజ్ఞవమందలి 'నన్నెఱి' 'నఱుందొగై' యనువాని కను వాదములు.

విషయసూచిక.

౧ మాతృ వందనము.
 ౨ భారతమాత.
 ౩ దైవస్తుతి.
 ౪ ధన్యతీవి.
 ౫ ఉపకారము.
 ౬ దానము.
 ౭ గుణము.
 ౮ అణుకువ.
 ౯ దయ
 ౧౦ ఆశ్రయము.
 ౧౧ మేలిమి
 ౧౨ తోడవు.
 ౧౩ శుభ
 ౧౪ జ్ఞానము.
 ౧౫ జ్ఞాని.
 ౧౬ జీవము.
 ౧౭ మాని.
 ౧౮ ఉత్తములు
 ౧౯ విద్వాంసులు.
 ౨౦ కుకవి.
 ౨౧ విద్య.
 ౨౨ అభ్యాసము

౨౩ యత్నము.
 ౨౪ మెలకువ.
 ౨౫ తోడు.
 ౨౬ కష్టేఫలీ.
 ౨౭ ప్రియవాక్కు.
 ౨౮ సమయ నిరీక్షణము.
 ౨౯ ధర్మము.
 ౩౦ ఆజ్ఞానులు.
 ౩౧ ఆఱులు.
 ౩౨ దురనులు.
 ౩౩ లబ్ధపదుండు.
 ౩౪ సహనాసము.
 ౩౫ సత్సంగతి
 ౩౬ దుస్సంగతి
 ౩౭ అసత్యవాది.
 ౩౮ సంపద.
 ౩౯ ఆశ్మస్తుతి.
 ౪౦ గర్వము
 ౪౧ తోపము
 ౪౨ శాంతి
 ౪౩ పరీక్ష
 ౪౪ వంచన

౪౫ మృత్యువు
 ౪౬ తృణము
 ౪౭ భేదము
 ౪౮ విధి
 ౪౯ పశ్చాత్తాపము
 ౫౦ మపుత్త్రుడు
 ౫౧ మలసతి
 ౫౨ లేజము
 ౫౩ దారిద్ర్యము
 ౫౪ యాచన
 ౫౫ లోభి
 ౫౬ ఆస
 ౫౭ నేవావృత్తి
 ౫౮ సారకము
 ౫౯ నిరర్థకము
 ౬౦ ప్రశేమ
 ౬౧ ఘంటావ్వని
 ౬౨ నవ్వులు
 ౬౩ సమ్మార్గము
 ౬౪ నీతిమంజరి

శ్రీరస్తు.

నీతిగుచ్ఛము

౧ మా తృవందనము.

తే॥ మోచి తొమ్మిది మాసముల్ ♦ కాచి కాంచి
వలయునవియెల్ల సమకూర్చి ♦ యెలమి నించి
పెంచి పెద్దఁ జేసిన తొలి ♦ వేల్పు తల్లి
పాదములకు నొనర్చెద ♦ వందనములు. ౧

౨ భారతమాత.

తే॥ రామకృష్ణాది ధన్యుల ♦ రమణఁ గాంచి
మేటి కీర్తిని జగముల ♦ మించినట్టి
దేశమాత పాదములకు ♦ ధీరభక్తి
శిరము వంచి నమస్కృతుల్ ♦ సేయవఁడ. ౨

తే॥ తలఁతు నిత్యంబు నీ పవి ♦ త్రంపుఁ బేరు
మఱతు నీకార్యముల భేద ♦ మార్గములను
తాల్తు నీ పాదధూళి మ ♦ స్తకమునందు
వ్రాల్తు శిరము నీ సేవకై ♦ భరతమాత ! 3

గాంధీ స్తుతి.

ఉ॥ ఒక్కొక్క రూపమెత్తి మొగిన్ నొక్కొక్క దుర్గుటమాచరించి తా
మిక్కిలి వేసరిల్లి భువి ధేరిగిన పాపములెల్ల మాన్పగా
నెక్కటి శాంత శూరత నహింసయె కై దువుగాఁగఁబూనినేఁ
డిక్కలిఁ జక్ర ధారియయి యేపువహించిన గాంధీనెంచెదన్.

3 దైవ స్తుతి.

తే॥ దేవ! రాజ్య సుఖంబు ల ధింపలేదు
స్వర్గమును గోరలేదు మోక్షమును గోర
దుఃఖ తల్పలై యున్న నా తోడి జనుల
యార్థిఁ బాపంగ వేఁడెద ననుదినంబు.

౧

తే॥ ఎల్లరును కష్టములఁ దరియింతు గాక
ఎల్లరును శుభముల వహి యింతు గాక
ఎల్లజనులకు నద్బుద్ధి యెసఁగుఁగాక
ఎల్లవారల నానంద మెనయుఁగాక.

౨

తే॥ ఎల్లజనులు సతము సుఖ యింతు గాత
ఎల్లరు నిరామయము భజి యింతు గాత
ఎల్లరును మంగళముల వ హింతు గాత
ఒక్కఁడేనియు దుఃఖ లే కుండుఁగాత.

౩

- తే॥ కుజనులకు సద్గుణంబులు † కుదురుఁగాక
 సజ్జనులకు మనశ్శాంతి † జరగుఁగాక
 శాంతులకు బంధ దుఃఖముల్ † సమయుఁగాక
 ముక్తు లన్యుల దారి ద్రి † ప్పదురు గాక. ౮
- తే॥ భూమి సర్వగుణంబుల † బొందుఁగాక
 ఖలులు సాధుగుణంబుల † గాంతుఁగాక
 తెలివిచేఁ బరస్పర నుఖ † మొలయుఁగాక
 దైవమం దహేతుక భక్తి † తనరుఁగాక. ౯
- తే॥ ప్రభులు భూమిని న్యాయ మా † ర్గమున సతము
 పాలనము సేయుదురు గాత † ప్రజకు శుభము
 లగుత మెల్లప్రాణులకు మేలగుత జగము
 సౌఖ్యవంతులై యెప్పుడు † సాగుఁగాత. ౧౦
- తే॥ అదనునకు వాన యిచ్చుఁగా † కంబుదములు
 పృథివి పాఁడి పంటలతోడ † వెలయుఁగాక
 శాంతియుతమగుఁ గాక దే † శమ్ము సతము
 భయము లేకయుందురు గాక † ప్రజలు మదిని. ౧౧
- తే॥ సర్వ భూతేశ్వరుండు వి † శ్వ ప్రభుండు
 తృప్తి నొందుఁ గావుత మన † యెడఁదవలన
 తుష్టమగు లోక మాతని † తుష్టివలన
 ప్రీతిచే నిండు నాతండు † ప్రీతినొంద. ౧౨

- తే॥ దేహి యనుట కష్టంబగు ♦ దేవదేవ!
 నాస్తి యనుటయు నట్టిదే ♦ యరసి చూడ
 దేహి నాస్తి యనెడి యిరు ♦ తెఱంగు పలుకు
 పుట్టుకుండుఁ గావుతఁ బుట్టు ♦ పుట్టువునను ౧౩
- తే॥ కాలునేతులచేఁ గాయ ♦ కర్మములను
 కనులచేతఁ జెవులచేత ♦ మనసుచేత
 జరగు మంచియో చెడ్డయో ♦ సర్వము క్షమి
 యింపు కరుణాభి! దేవదే ♦ వేశ! వరద! ౧౪
- తే॥ అవినయంబులఁ దొలఁగింపు ♦ మమల చరిత!
 విషయ మృగత్వస్థ యడఁపుము ♦ విశ్వ వినుత!
 భూతదయ విస్తరింపుము ♦ భువన రూప!
 సంసృతి మహాబ్ధి దరియింపు ♦ సర్వరక్ష! ౧౫
- తే॥ నీవె చుట్టంబు దీనుల ♦ కీవె దొరవు
 దీనులందునఁ బ్రముఖుండ ♦ దేవదేవ!
 ఇరు తెఱంగుల రక్షింప ♦ నీవ తగుదు
 వెల్ల మా తప్పులను క్షమి ♦ యింపుమయ్య. ౧౬
- తే॥ ఎవ్వ రేరూపమున నెట్లు ♦ లెట భజింప
 వారి శారూపమున నట్లు ♦ వాంఛ లొనఁగు
 సర్వ దేవతా రూపుఁడై ♦ సర్వసాక్షి
 యైన సర్వజ్ఞుఁ బూజింతు ♦ ననుదినంబు. ౧౭

అ|| గొల్లవాడు పూనిక ♦ గోల చేకొని యాలఁ
 గాచునట్లు ప్రజలఁ ♦ గావఁ డెప్పుడు
 నొకరి కొకరిఁ జూపి ♦ యొక్కింత తెల్వీ నొ
 సంగి కాంచువాడు ♦ సర్వవిదుఁడు.

౧౮

౪ ధన్యతీవి .

మ|| నదు నజ్ఞాన తమంబువోవునటు ను ♦ జ్ఞానప్రకాశంబు వా
 విరి వ్యాపింప నొనర్తు నేనియును తెల్విక ♦ ధర్మ మొప్పారఁగా
 నరయం జేసితినేని యొక్కజని దుఃఖాశ్రుఁ ♦ ల్వస న్నీఁగఁజే
 యు రహిం గల్గెనయేని నేను భువిధ ♦ న్యుండోదు నిక్కంబుగఁ.

మ|| పెడదారిం జనువాని కొక్కనికి నే ♦ విజ్ఞానమార్గంబు గ
 న్పడఁ బాడిక మది వోవఁ జేసినను ది ♦ వ్యంబైన యాత్మక మనో
 జడిమక దోరిచి ప్రేమ సత్యముల నో ♦ జన్నాటఁగాఁ గల్గిసి
 కడనే దేవుఁడు స్వర్గముం గలవనం ♦ గల్గం గృతార్థుండనే.

మ|| అనుమానంబు భయంబు నాయెడఁదఁ బా ♦ యుండేసి

కారుణ్యముక

నెనరుం గల్గలయింతు నేని రహియక ♦ విశ్వాసముక దేజముక
 పొసరంగా వెదచల్లి చీకటి మదిం ♦ బోఁగొట్టి మేల్చేసినం
 దనుబాధల్ దొలఁగించి సంతసిలినక ♦ ధన్యుండ నాదు

నృహిక.

- తే॥ ఉత్తమున కుపకారంబు ♦ నొనరఁ జేయ
 ఫలము గలుగునా యని శంక ♦ పడఁగవలదు
 క్రమముగా వృద్ధి నొందు టెం ♦ కాయచెట్టు
 పాదములఁ గొని తలతోడఁనీదె జలము? २२
- తే॥ ఉత్తమున కొనరించిన ♦ యుపకృతిఁ గన
 తాతిమీఁద లిఖించిన ♦ వ్రాతఁ బోలు
 నిర్దయులకు నొనర్చిన ♦ నీరము పయి
 వ్రాయు వ్రాతను పోలు ని ♦ వ్యనుధయందు. २३
- తే॥ వేగి రోగంబు దీర్చిన ♦ వెజ్జు దాని
 కోరె మగునట్లు వచ్చెడు ♦ తీరు గనక
 చేయఁ గీడగు; వెకలికిఁ ♦ జేయు మేలు
 కఠిన శిలపై ని వైచిన ♦ కడవఁ బోలు. २४
- తే॥ ఉత్తములు తమ కుపకార ♦ మొక్కఁడేసి
 చేయకుండు వారికె కొని ♦ పోయి యిత్రు
 తనకు దొరకిన రుచి పదా ♦ ర్థములు చేయి
 యిచ్చుచుండుట నాల్కకు ♦ మెచ్చు కొఱకె? २५
- తే॥ వలయువారి కీయని లోభి ♦ కలిమిఁ బుణ్యుఁ
 డొకఁడు కొనిపోయి యితరుల ♦ కొనఁగుచుండు

నొకరికే నుపయోగింప ♦ కుండు కడలి
జలముఁ గొని తెచ్చి మేఘుండు ♦ జనుల కిడఁడె? ౨౬

తే॥ ఉత్తముఁడు తన కొఱఁతలఁ ♦ జిత్తమందు
కొనక యితరుల తాపంబు ♦ మొనసి తీర్చుఁ
జందురుఁడు తన కందువోఁ ♦ జలిపికొనక
నింగి వ్రేలి చీకట్లను ♦ క్రుంగఁజేయు. ౨౭

తే॥ వృద్ధియును క్షయమును గల ♦ విత్తముపయి
నిచ్చగొన కొరులకు విజ్ఞు ♦ లిచ్చుచుండ్రు
పెరుఁగుటయు తగ్గుటయు విధుఁ ♦ డెఱిఁగియె కద
తనదు కళలను సురలకు ♦ ధారవోసె. ౨౮

తే॥ ధనము వేఁడువారల కిచ్చి ♦ తండ్రి చెడియె
ననుచుఁ బుత్రు లిచ్చుట మాను ♦ కొనరు నిజము
అనఁటి ఫలమిచ్చియే నాశ ♦ మందె ననుచు
దాని కూసలు ఫలమీయ ♦ మానుకొనునె? ౨౯

తే॥ మాఱుమేలు కోరక బుధ ♦ మాన్యులు తమ
యొడలి శ్రమకోర్చి యొరులకు ♦ నొదవుచుండ్రు
కతిసమగు పదార్థము రుచి ♦ గలుగ నమలి
పండ్లు నాల్క కిచ్చుట యేమి ♦ ఫలముఁగోరి? ౩౦

తే॥ కుపితులై నను వ్రాజ్ఞులు ♦ కోర్కులిత్రు
సంతసించియు మూఢులు ♦ సుంతయీరు

అరటి పండకున్నను కాయ ♦ లైన నొదవు
ముసిడి ముదిరి పండిననేమి ♦ మొనయు మనకు ? 30

తే॥ కష్టములు తాకి యొరులను ♦ గాసివెట్టఁ
దాము భరియించి కాతురు ♦ త్తములు వారి
నొడలిఁ దాకు దండము దెబ్బ ♦ జడియ కోర్చి
యడ్డుపడి హస్తములు కాచు ♦ టరయుమయ్య. 31

తే॥ యోగ్యులకు నీయ ఫలమని ♦ యుల్లమందు
తేలిసి యుత్తము లీయరు ♦ ఖలుల కెప్పుడు
నీరు వరిపైరునకుఁ జల్లి ♦ నింతుగాని
కలువునకుఁ గప్పపడి కట్టఁ ♦ గడఁగరెందు. 32

తే॥ మేలు మంచివారికిఁ జేయ ♦ మేలె కలుగుఁ
జెడ్డవారి కొనర్చినఁ ♦ జేటె వచ్చుఁ
బశువునకు మేత వెట్టినఁ ♦ బాలనిచ్చు
సర్పమునకుఁ బాల్వోయ వి ♦ సంబె యొనఁగు. 33

తే॥ పర హితమె కృత్యముగ నుండు ♦ ప్రాజ్ఞవరులు
పరులచే మృత్యు వబ్బినఁ ♦ బ్రకృతి విడరు
మొనసి నఱకిన గొడ్డలి ♦ మొగమునకును
చందన తరువు తావి నొ ♦ సంగుచుండు. 34

తే॥ పరుల కొఱకె వృక్షంబులు ♦ పండ్లు పండు
పరుల కొఱకె తరంగిణి ♦ పాఱుచుండు

పరులకొఱకై పశ్చాదులు ♦ పాలుపిండు
పరులకొఱకై శరీరంబు ♦ పడసియుంటు.

3E

౬ దానము.

తే॥ ఉత్తమున కొనర్చిన దాన ♦ మొప్పు గనును
అధమునకు నొనర్చిన యీవి ♦ యలరఁబోదు
వేలిమిని నేయి వోసిన ♦ వెలుఁగుఁగాని
బూడిదను వోయ నేమైన ♦ వుణ్యమున్నె ? 32

తే॥ ఉత్తమున కొనర్చిన దాన ♦ మొప్పుగనును
అధమునకు నొనర్చిన యీవి ♦ యలరఁబోదు
శుక్తియందు పడిన చిన్ను ♦ మాక్తికమగు
నినుకయందు పడిన రూప ♦ మే యడంగు. 33

౭ గుణము.

తే॥ గుణము గలవాఁడు ధనముచేఁ ♦ గొఱఁతవడిన
నెక్కువగ గౌరవించెద ♦ రెల్లవారు
పెద్దరత్నంబు సానచేఁ ♦ చిన్నదైన
మొదటికంటె నెక్కువగఁ గాం ♦ చెదరు నిజము.

తే॥ గొప్ప గుణములు కలవాఁడు ♦ కొంచెగాని
తోడఁ జేరినఁ దానును ♦ కీడుపడును

భారమగు తాతి కంబంబు ♦ బరువు లేని
తెప్పవైఁ జేర నీటిపైఁ ♦ దేలియాడు. ౪౦

తే॥ గుణములేక కులంబున్న ♦ గురుతరారు
కులము లేక గుణంబున్న ♦ గురుత గలుగు
చెఱకు పూవు గౌరవమును ♦ చెండఁబోదు
గన్నెరుం బూవు గరువంబు ♦ గాంచు మిగుల ? ౪౧

తే॥ రూపముంబట్టి గుణము వా ♦ క్రువ్వరారు
కలదు సుగుణంబు రూపంబు ♦ గనని యెడను
సొగసు గల విల్లు జీవరా ♦ నులను చంపు
సొగసు లేని వీణియ విన ♦ సొంపు గూర్పు. ౪౨

తే॥ ఒక్క తల్లి గర్భంబున ♦ పెక్కుమంది
కలుగ గుణములు వేఱయి ♦ తెలియుచుండు
ఒక్క చెఱువునఁ దామర ♦ లుత్పలములు
నాఁచు గలుగ గుణములు భి ♦ న్నములె కావె ? ౪౩

౮ అ న ఁ క వ .

తే॥ పెద్దవారల కణఁగినఁ ♦ బెరుఁగు మేలు
పెద్దలఁ దిరస్కరించినఁ ♦ బెరుఁగుఁ గీడు
వెల్లువకు నడంగిన తుంగ ♦ వృద్ధి చెందు
వెల్లువ నెదిర్చిన తరువు ♦ విఱిగి కూలు. ౪౪

ర ద య .

తే॥ ననరు లేనివారికి నిట ♦ నేల సిరియు
పరిజనంబులు గలిగియు ♦ ఫలములేదు
ప్రాణదువులు మూఁగకు నేమి ♦ ఫల మొనంగు ?
గ్రుడ్డి కేమి ఫలంబును ♦ గూర్చు దివియ ? రగ

తే॥ కష్టపడు దీనులం గని ♦ కారవంబు
గణన నేయ కు త్తము లేగి ♦ కాచుచుండ్రు
కడలి తన గొప్పతనము లె ♦ క్కిడక పోయి
యుప్పు కాల్యల నింపడే ♦ యొప్పుమీఱ ? రఁ

౧౦ ఆ శ్ర య ము .

తే॥ బలయుతుల యండఁజేరిన ♦ బల విహీను
లరుల కేమాత్రమును జంకి ♦ యడలఁబోరు
పూజనీయుఁడౌ శివు తలఁ ♦ బొందినట్టి
పాము గరుడుని గని భయ ♦ పడఁగఁగలదె ? ర2

౧౧ మే లి మి .

తే॥ చదువు శాస్త్రంబు కొలఁదియకా ♦ పాదలు తెలివి
తపము మేలిమి కొలఁదియకా ♦ ధనము మేల్మి
కులము మేలిమి కొలఁది యకా ♦ గుణము మేల్మి
జలము లోఁతుకొలఁదియకా ♦ జలజ బిసము. ర౩

తే॥ పెద్ద గేదెగికంటెను ♦ పిన్న పొగడ
 గండ మింపగుఁ బిన్నంచుఁ ♦ గడవరాదు
 కడలి నీర మొడలి మన్ను ♦ గడుగఁగాదు
 దాని దగ్గటి చెలమ నీ ♦ రానదగును.

౪౯

తే॥ ఉన్నతియుఁ దక్కువయు జ్ఞాన ♦ మొనరఁ గలుగు
 జాతిచేఁ గల్గునంచు నెం ♦ చంగవలదు
 పాము తలను మాణిక్యంబుఁ ♦ బరిగణింతు
 పాలకడలి వినంబు నొ ♦ ప్పరు కొనంగ.

౫౦

తే॥ చిన్నరూపున మహిమంబు ♦ చెలఁగుచుండు
 పెద్దరూపయ్యు మహిమ కా ♦ స్వింపకుండు
 మట్టి విత్తిచ్చుఁ బెక్కండు ♦ మలయు నీడ
 తార్పునే నీడ యొకనికిఁ ♦ దాటిగింజ?

౫౧

తే॥ వేదతనము ధీరతచేత ♦ వెలయుచుండు
 చెడినరూపు శీలముచేతఁ ♦ జెలఁగుచుండు
 బీదతిండి వేడిమిచేత ♦ వెలయుచుండు
 చింపియైన శుభ్రతచేతఁ ♦ జెలఁగుచుండు.

౫౨

౧౨ తొ డ వు .

క॥ తొడవు మనుజునకు రూపము

తొడవగు రూపమున కెన్న ♦ దొడ్డు గుణంబుల్

తొడవు గుణములకు జ్ఞానము

తొడవగు జ్ఞానమున కోర్పు ♦ తోరము తండ్రీ! ౧౩

తే॥ నుందరతకు భూషణమగు ♦ సుగుణగరిమ

కులమునకు భూషణంబగు ♦ గొప్పనడత

చదువునకు భూషణంబగు ♦ నొదవు సిద్ధి

ధనమునకు భూషణంబగు ♦ సనుభవంబు. ౧౪

౧౩ క్ష మ .

క॥ క్షమ బలహీనులకు బలము

క్షమ బలవంతులకుఁ దొడవు ♦ సత్యముగాఁగ

క్షమచే లోకము వశమగు

క్షమచే లోకమున నెది యు ♦ సాధ్యము తండ్రీ!

౧౪ జ్ఞా న ము

తే॥ తెలివిచేఁ బ్రకాశింపని ♦ దేహమునకు

కనక రత్న భూషణచేతఁ ♦ గలదె ఘనత?

మట్టి కుండకు బంగారు ♦ కట్టులున్న

నేమి గౌరవ మొదవును ♦ హెచ్చుగాఁగ? ౧౬

తే॥ ఎవ్వనికి స్వీయ విజ్ఞాన ♦ మెనయకుండు

నతనికడ శాస్త్ర మేమి చే ♦ యంగఁగలదు?

అరయఁ గనుఁగవ లేనట్టి ♦ యంధు నెనుట
నద్ద మొకయితయేని చే ♦ యంగఁగలదె? ౧౭

తే॥ పలుకు నర్థంబు గ్రహించుఁ ♦ బనులు కూడ
అశ్వ గజములు పూన్చిన ♦ యట్ల మోయు
పలుకఁబడని దూహించును ♦ పండితుండు
మదిని కలదెఱుంగుటె కదా ♦ మతికి ఫలము? ౧౮

౧౯ జ్ఞాని .

తే॥ తెలియు గుణము వివేకి ద ♦ వ్యులనెయుండి
ఎడై దగ్గఱనుండియు ♦ నెఱుఁగలేఁడు
తేఱి యెటనుండియో వచ్చి ♦ తేనె గొనును
కప్ప యటనుండి కనలేదు ♦ కమలమందు. ౧౯

తే॥ ఇంద్రియము లైదు మూఢుల ♦ నేఁచుఁగాని
ఎఱుక గలవారి నవ్విధి ♦ నేఁచునేమి?
తేలికగు కనవును నుడి ♦ గాలి చుట్టి
త్రిప్పఁగాని త్కాకంబముం ♦ ద్రిప్పఁగలదె? ౨౦

౨౧ జీవము .

తే॥ దుఃఖి జీవమ్ము తొమ్మిది ♦ త్రోవలున్న
యిల్లు వీడ కొదిగి దాఁగు ♦ టెన్న వింత

చిల్లులు గలట్టి కుండ నుం ♦ చిన జలమ్ము
 వింతగాదు పోవుట నిల్వ ♦ వింతయగును. ౬౦

తే॥ తెజవఁబడిన తొమ్మిది దార్లు ♦ వఱలు దేహ
 పంజరమ్మున నొదుఁగుచు ♦ బ్రాణ విహగ
 మలరి వసియించుటే చిత్ర ♦ మగును విడిచి
 పాటిపోవంగ విస్మయ ♦ పడఁగనేల ? ౬౧

౧౨ మా ని .

తే॥ తాఁక నునుతైన వీడు చి ♦ త్తము గలారు
 చత్తురేగాని లొంగరు ♦ శత్రువులకు
 తాతి కంబంబు దొడ్డ భా ♦ రంబు మోపఁ
 బగిలి విఱుగును గాని తా ♦ వంగునేమి ? ౬౩

౧౩ ఉ త్త ము లు .

తే॥ కాచినను పాలు తగ్గదు ♦ కమ్మదనము
 కాల్చినను తెల్లదనము శం ♦ ఖంబు విడదు
 ప్రేమ గలవారు చెడినను ♦ పెద్దవారె
 ప్రేమ హీనులు కలిసినఁ ♦ బ్రియము గొనరు. ౬౪

తే॥ ఉత్తముఁడు లోకమున నొక్కఁ ♦ డుండునేని
 వానివలన నెల్లరకును ♦ వాన కురియు

వరిమడికి జల్లునీరు కా ♦ ల్వలను పాటి
యందు గల కనవునకును ♦ చెంచుచుండు. ౬౫

తే॥ మేలువారలు చెడినను ♦ మేలువారె
అల్పులు చెడిన మర్యాద ♦ యవల లేదు
బంగరు ఘటంబు విఱిగిన ♦ బంగరె యగు
మట్టికుండ పగుల గరి ♦ మంబు గనునె? ౬౬

తే॥ ఆస్తి పాస్తులు కొఱయైన ♦ సధికుఁ డెవుడు
గుణమునందు నుంఠేనియుఁ ♦ గొఱతవడఁడు
అఱిగి గందంపుఁజెక్క ర ♦ పంశయైన
తనదు గుణమగు వాసన ♦ పొనుఁగు పడునె? ౬౭

తే॥ చచ్చుదాఁకను చెడుగులే ♦ సలుపువారి
కై న నుజనులు మేల్పేయ ♦ నలరుచుండ్రు
నఱకు వఱకును తరువులు ♦ నఱకువారి
కొసఁగవే చల్లనగు నీడ ♦ నుర్వియందు. ౬౮

తే॥ ఉత్తముఁడు రాఁగ నుప్పొంగు ♦ నుత్తముఁడు
చెడుగు మనుజుఁడు తా నుడి ♦ వడును మదిని
మలయ పవనంబు వచ్చుచో ♦ నలరు మావి
నుడియు గాలి యే తేరఁగా ♦ సురిఁగి వాడు. ౬౯

తే॥ ఒరుల నొవ్విని తమదిగా ♦ నుల్లమందు
తలఁచి చింత నొందుదురు స ♦ త్తములు నిజము

అవయవంబుల కగు నొవ్వి ♦ యరసి కనులు
తమవిగా నెంచి శోకించి ♦ తలరుఁ జూడు.

20

తే॥ చిన్నలయ్యు రూపునఁ దెల్పి ♦ చేతఁ బెద్ద
వారలగుదురు పుడమిలోఁ ♦ బ్రాజ్ఞులెన్న
కన్న మేరయా రూపంబు ♦ గలదో? మఱియు
మింటివఱకు వ్యాపించెనో ♦ కంటిపాప?

20

తే॥ ఉన్నత మనంబు గలయట్టి ♦ యుత్తమజ్ఞు
లిడుమ లొక కోటి వచ్చిన ♦ జడియఁబోరు
చందురుని యందుగల జిఁక ♦ జడియునేమి
భూమిపైఁ దిరుగాడెడి ♦ పులులఁ గాంచి?

29

తే॥ వలయుఁ గావలి నగుబాటు ♦ పడకయుండ
నల్పులకు గొప్పవారల ♦ కట్లు వలదు
కట్ట గట్టిగాఁ గొలసికిఁ ♦ గలదో? కడలి
కున్నదో? నీవ యొచ్చింపు ♦ మురు గుణాధ్య!

23

తే॥॥ ధనము హెచ్చుకొలంది ను ♦ త్తముఁడు తగ్గు
నది నశించెడు వేళ ధై ♦ ర్యంబు నొందు
పండ్లు పండఁగాఁ బెనుమాను ♦ వంగియుండి
ఫలము క్షీణింప నిట్టక ♦ నిలుచుఁ జూడు,

28

తే॥ ఉత్తముఁడు తనస్థితి చెడ ♦ నుమ్మలించు
అల్పుఁ డున్నతస్థితి చెడ ♦ నడలఁబోఁడు

దంతి ప్రాణమే విడుచును ♦ తప్పిపడిన
చీమ పడినను చావక ♦ చెలఁగుచుండు. 2౧

తే॥ కొండతే యుండు రుత్తముల్ ♦ కువలయమున
పెక్కు రుందురు నీచులు ♦ లెక్కలేక
గనులలో రత్నములు కొద్ది ♦ గాన దొరకు
గులకతాలు లెక్కకు మీఱి ♦ కలుగవేమి? ౨౨

తే॥ బంగరు పుటంబు పెట్టిన ♦ వన్నె హెచ్చు
సాన నఱుగ వన్నియ హెచ్చు ♦ మానికంబు
గాయపడు వీరునకుఁ బరా ♦ క్రమము పెరుఁగు
కష్టములు రాఁగ నుజనుని ♦ గరిమ యలరు. 23

తే॥ భస్మమయ్యను శంఖంబు ♦ వన్నెవిడదు
పాలు విఱిగినఁ దనరుచి ♦ వదలకుండు
ధనము లేకున్న దాత లే ♦ దనఁగఁబోఁడు
కష్టములు రాఁగ నుజనుండు ♦ క్రమము విడఁడు. 2౪

తే॥ చేటవలె దోనములను త్య ♦ జించి బుధులు
గుణముల గ్రహించి మోదంబు ♦ గొనుచునుండు
జల్లెడవలె గుణంబుల ♦ జాఱి విడిచి
దుర్జనులు గొనుచుందురు ♦ దోషములను. 2౫

తే॥ విద్యయును శక్తియు ధనంబు ♦ విబుధులకగు
జ్ఞానమునకు సంరక్షకు ♦ దానమునకు

ఖలులకెన్నఁ దద్విపరీతఁ ♦ గతిని తనరు
వాదునకుఁ బరపీడకుఁ ♦ బ్రమదమునకు. ౮౦

తే॥ ఘనులకే గొప్ప పదవులు ♦ గలుగుచుండు
వారికే గొప్ప యాపదల్ ♦ వచ్చుచుండు
విధునకే గాక నక్షత్ర ♦ వితతికున్నె
వర్ధిలుట క్షీణమొందుట ♦ వరగుణాఢ్య ! ౮౧

తే॥ అడుగుము గుణంబు రూపంబు ♦ నడుగవలదు
అడుగు నడవడి వంశంబు ♦ నడుగ వలదు
అడుగు సిద్ధిని తనవిద్య ♦ నడుగవలదు
అడుగు భోగంబు ధనము నీ ♦ వడుగవలదు. ౮౨

తే॥ కలిమి సద్గుణ హీనున ♦ కలరె ననుచు
బుధుఁడు చూచి దుర్గుణములు ♦ పొందఁగలఁడె ?
మేటి రతనాల సొమ్ములు ♦ మిగులఁ దాల్చు
జారిణిం గని కులసతి ♦ జార యగునె ? ౮౩

౧౯ వి ద్వాం సు లు .

తే॥ రాజునకు పండితునకు గౌ ♦ రవమునందు
భేద మరయ విద్వాంసుఁడే ♦ పెద్ద యగును
రాజు తన దేశమందె గా ♦ రవము గాంచు
ఎల్లయెడల విద్వావంతుఁ ♦ డెనయు మేల్మీ, ౮౪

- తే॥ స్వర్ణ భూషిత సృపతులు ♦ పండ్రితులకు
సాటి గానేర రెన్నఁగా ♦ జగమునందు
నగలు గల్గిన యన్నియం ♦ గములు నగల
నిడక కాంచెడు కనులతో ♦ నెనయఁ గలవె? ౧౫
- తే॥ చదువరియు మడియఁడు నొక్క ♦ చందమైన
గుణముఁబట్టి వేఱగుచుండు ♦ గణుతియందు
క్షీర నీరంబులను వేఱు ♦ చేయు గుణము
వలన కొంగలలో వేఱు ♦ పడదె హంస? ౧౬
- తే॥ చదువరి కురూపియయ్యును ♦ సభల వెలయు
వెడఁగు రూపరియయ్యును ♦ వెలయఁ డట్లు
గంద మింపయి కురువేరు ♦ ఘనత గాంచు
కంటి కింపయి మోదుగు ♦ ఘనత గనునె? ౧౭
- తే॥ పేదయయ్యు విద్వాంసుఁడు ♦ పెరిమ గాంచు
వెడఁగు ధనవంతుఁ డయ్యును ♦ వెలయఁ డట్లు
కనులు గల్గి నగలు లేక ♦ కాంతి చెడదు
కనులు లేక నగలు గల్గఁ ♦ గాంతిగలదె? ౧౮
- తే॥ పండ్రితులు తమ చతురతా ♦ ప్రకటనంబు
చేయునెడ సభకొలఁది నీ ♦ క్షించి యంత
వట్టె ప్రకటింతు రెచ్చుచూ ♦ పరు నిజమ్ము
జలములోఁతుకొలఁది గాదె ♦ జలజ బీసము. ౧౯

తే॥ బుధులు గుణ దోషములఁ గొని ♦ మొదటిదాని
 నుంతు శిరమునఁ బెరదాని ♦ నుంతు కుతిక
 చందురుని వినంబును గొని ♦ శంకరుండు
 తలను కంఠంబునందునఁ ♦ దాల్చినట్లు. ౯౦

తే॥ మద గజములపై మూర్ఖులు ♦ పొదలుచున్న
 చరణగతులగు బుధులతో ♦ సములుగాగు
 వీఁకఁ గొండకొమ్మున నున్నఁ ♦ గాకి మూఁక
 పులిన గత హంసములతోడఁ ♦ బోలఁగలదె? ౯౧

౨౦ క క వి .

తే॥ వన మయూరమ్ము పురివిప్ప ♦ వానకోడి
 కాంచి నెమలిగాఁ దన్నుభా ♦ వించి తనదు
 తోఁక విప్పి యాడెడి రీతి ♦ వీఁక నలరు
 నుకవి ననుకరించి రచించు ♦ కుకవి రచన. ౯౨

౨౧ వి ద్య .

తే॥ లక్షణ మెఱుంగని చదువు ♦ లక్షణజ్ఞు
 నెదుటఁ గాంచిన లేనిదై ♦ యెటనో యడఁగు
 జ్ఞానవేద్యుని శర్వుని ♦ జటను గనెడు
 మేరయేకాదె నురగంగ ♦ మిడిసిపాటు! ౯౩

తే॥ విద్య నేర్చుకొలందిని ♦ వృద్ధిచెందు
 తోడఁ దెలివియుఁ దేట నొం ♦ దును నిజమ్ము
 ఇనుక చెలమను తోడఁగా ♦ హెచ్చి యూట
 జలము తేటయాచుండును ♦ తెలియు వత్స! ౯౪

తే॥ నేర్చినది యితరులకుఁ దా ♦ నేర్పేనేని
 నెలయు మిక్కిలి తనవిద్య ♦ విశ్వమందు
 తోడఁగాఁ దేటవాఱు నూ ♦ తుల జలమ్ము
 తోడఁకుండినఁ గంపము ♦ పాడువాఱు. ౯౫

తే॥ చిన్నతనమున విద్య నే ♦ ర్చికొనవలయు
 పెద్దయై బుద్ధి కలఁగిన ♦ విద్వేరాదు
 క్రొత్త బట్టకు రంగులు ♦ హత్తినట్లు
 ముఱికి బట్టకుఁ బట్టనే ♦ యెఱుఁగు వత్స! ౯౬

తే॥ ఏడతెగక వచ్చి బిందువుల్ ♦ పడుచునుండ
 క్రమముగా నిండుఁ గడవయుఁ ♦ గడలియైన
 ధర్మమును సర్వవిద్యలు ♦ ధనము నట్లై
 క్రమముగా నార్జనము నేయఁ ♦ గలుగుచుండు. ౯౭

తే॥ స్వేచ్ఛయును ధనార్థిత్వంబు ♦ ప్రేమ భోగ
 మవినయంబు మహాలస్య ♦ మనెడి యాఱు
 విద్య నార్జించు వానికి ♦ విఘ్న కార
 కములు వానికి నెడమీక ♦ కఱవ నగును. ౯౮

తే॥ శాస్త్రమెఱిగి యా పద్ధతి ♦ జరుగవలయు
జరుగకున్నచోఁ జదివియు ♦ సఫలమగునె ?
పంటచేసిన భుజియింప ♦ వలయుఁగాక
తినకయున్న వండియుఁ బ్రయో ♦ జనముగలదె ? ౯౯

తే॥ చక్షువులకు హస్తములకుఁ ♦ జదువు వ్రాఁత
లాభ మవ్వీ లేకున్న ఫ ♦ లంబు లేదు
నగలు గల్గినఁ చాల్పంగఁ ♦ దగును గాని
ఉన్న నేమి తాల్పనివి లే ♦ కున్న నేమి ? ౧౦౦

తే॥ పెద్ద లరసి చెప్పిన యది ♦ వినఁగవలయు
వినకయుండినఁ గీడు పొం ♦ దును నిజంబు
బుద్ధి యరసి చెప్పిన యది ♦ పెద్దచేసి
మనసు వినకున్నఁ జెడుత్రోవఁ ♦ జనుచుఁ జెడదె ?

౨౨ ఆ భ్యా స ము .

తే॥ వాయువునె గొని కొందఱె ♦ ప్పటిగ నుండ్రు
కడలి నవలీలఁ గొందఱు ♦ కడచుచుండ్రు
కొందఱు వినమ్ము జీర్ణించు ♦ కొనఁగఁ గలరు
ఏది కాకుండు నభ్యాస ♦ మెనక మెనఁగ ? ౧౦౨

౨౩ య త్న ము .

తే॥ యత్న మొనరింపఁదగు నరుఁ ♦ డవనియందు
ఫలము గలుగును పిల్లికి ♦ వలెఁ దనంత

జనన మాదిగా పశువొండు ♦ తనకు లేదు
పాలె త్రావుచున్నది యెల్ల ♦ వేళలందు! ౧౦౩

తే॥ యత్నమును బుద్ధి శక్తి ప ♦ రాక్రమంబు
సాహసము ధైర్య మను నవె ♦ చ్చుట వసించు
నచటఁ దప్పక వైవసా ♦ హోయ్య మబ్బు
నూరకున్న నేపనియుఁ జే ♦ కూర దెవుడు. ౧౦౪

౨౪ మెలఁకువ.

తే॥ ఖలులలో నంచరింపంగ ♦ వలసినపుడు
మెలఁకువ గలిగి నడవంగ ♦ వలయు నరుడు
ఒండు నాలుక ముప్పది ♦ రెండు పండ్ల
నడుమఁ దడఁబడ కెటు మెలం ♦ గెడినొ కనుమ.

౨౫ తోడు.

తే॥ బలయుతులకైనను సహాయ ♦ బలములేక
మొదలు పెట్టిన కార్యంబు ♦ పూర్తికాదు
మొలచునది బియ్యమైనను ♦ పొట్టువీడ
మొలక యెత్తనేరదు కదా ♦ వుడమియందు. ౧౦౬

ఆ॥ అనువుగానిచోట ♦ నొక మిత్రుఁ గొని వాని
వలనఁ బనులు గొనఁగ ♦ వలయు నెవుడు
ఆవు పాలఁ గొనఁగ ♦ నాదూడ విడిచియే
చాలు పిండుకొనఁగ ♦ వలయు మిత్ర! ౧౦౭

౨౬ కష్టే ఫలీ .

తే॥ పూని కష్టించి సుఖమును ♦ పొందవలయుఁ
గాని యూరకయున్న సు ♦ ఖంబురాదు
చేయి యత్నించి నోటికం ♦ దీయకున్న
కడువు నిండునె మఱియొక్క ♦ కరణిఁ జెవుమ. ౧౦౮

౨౭ ప్రియవాక్కు .

తే॥ నిష్కలంకుల కటువాక్కు ♦ నెఱవు మేలు
దుష్కలంకుల ప్రియవాక్కు ♦ దోర్పుఁ గీడు
భక్తు శిలవేటు ప్రియమయ్యె ♦ భవునకెన్న
మదను చెఱకు విల్వోట్టు ప్రే ♦ మంబు నిడెనె? ౧౦౯

తే॥ క్రమ వాక్కులచేఁ గాక ♦ కఠిన వాక్కు
వలన నంతసింపదు మహీ ♦ వలయ జనము
చలివెలుఁగుచేత నుప్పొంగి ♦ చెలఁగు జలధి
వేడివెలుఁగుచే నుప్పొంగి ♦ వెలయఁగలదె? ౧౧౦

తే॥ ప్రియము పల్కినచో గారఁగించు జనము
కటువులాడినవాని డ ♦ గ్గఱకుఁ గొనరు
ముద్దుగాఁ జిల్క పల్కిన ♦ మురియుచుండు
కటువుగాఁ గూయు కాకి డ ♦ గ్గఱఁగ నీరు ౧౧౧

తే॥ తొలుతొలుతఁ దన మఱి యిత ♦ రులయుఁ బండ్రి
తులయుఁ బామరులయు శత్రు ♦ వులయుఁ జిత్త

ములను లాగ వలంతుడై ♦ లలిత మగుచు
 సత్సభా యోగ్య మగునదే ♦ సారవాక్కు. ౧౧౨

తే॥ కొలఁదిపలుకులలో రాణ ♦ యెలయఁజేసి
 పలుకునాతఁడే నిజముగా ♦ వాగ్మీయగును
 పలుకు లెక్కుడు సార మ ♦ ల్పంబుగాఁగ
 పలుకు నతఁడె వదరుఁబోతు ♦ పదవినొందు. ౧౧౩

౨౮ సమయ నిరీక్షణము.

తే॥ అడఁగి యదనుకై వేచిన ♦ యతని వెకలి
 యనుచు గెలువంగఁ దలపోయఁ ♦ జనదు వినుము
 కాలువను చిఱుచేపలు ♦ కడవఁ గడవ
 వదలి పెనుమీనుఁ బొడిచెడి ♦ బకముఁ గనుము

౨౯ ధ ర్మ ము .

తే॥ ఆపదల తోడఁ జంపఁగా ♦ యముఁడు వచ్చు
 మునుపె మనసార ధర్మంబు ♦ నొనరుపఁడగు
 వఱద రాకమున్నే కట్ట ♦ పలయుఁ గట్ట
 వచ్చుపిదపఁ గట్టం గట్ట ♦ వచ్చునేమి? ౧౧౪

తే॥ శాస్త్రు విజ్ఞాన మెనయని ♦ జనుఁడు చేయు
 ధర్మకార్యముల్ దిటవు పొం ♦ దంగ లేవు
 గట్టియా చేవ తలుపైన ♦ గడియలేక
 దిటవు పొందంగ నేర్చునే ♦ తెలియు మీవ, ౧౧౬

తే॥ ఎవరిపని వారె యొనరింప ♦ హితము కలదు
 ఒకరిపని మఱియొకరు చే ♦ యుటలు తగదు
 వినెడు చెవులు కనవు కను ♦ కనులు వినవు
 తినదు ముక్కు నాలుకయు నా ♦ సనను గనదు.

తే॥ ధర్మ మొనరింప రబ్బు సం ♦ దర్శమునను
 పట్టుదలతోడ నొనరింతు ♦ పాప మొపుడు
 అద్భుతంబుల నిద్ది మ ♦ హాద్భుతంబు
 జనము సమృతంబు వీడి వి ♦ సము భుజింతు. ౧౧౮

చ॥ పనివడి చేయు దోసమాలె ♦ బండ్లకొలంది గడింపుచుండి వా
 నిసి మొదలంటఁద్రోవ మది♦నేరక ముక్కులు మూసికొన్న యం
 తనె మది మూయవచ్చునె? మ♦నంబునఁగోర్కులుమాసిపోవునే?
 మునుకొని చేతలందునె స♦మూలముగాఁదొలఁగింపు మిత్రమా!

చ॥ తెలిసినతప్పులెన్నియొ మ♦దిం బలుచిక్కులఁబెట్టునాదోసం
 గులఁ దొలఁగించుకో నెడఁదఁ ♦ గోరక కంటికిఁ గాసరాక రా
 గలవని తోఁచువానిఁ గడఁ♦కకోదొలఁగింపఁగఁబూనుచుంట మే
 లైలివియొ? వేటొకండా?మదిఁ♦దేఱిచిచూడుముమిత్రరత్నమా!

30 అ జ్ఞా ను లు .

తే॥ కొమ్మలును మొదట్లును గల్గి ♦ కొండలందు
 మలయుచుండెడు నవి కావు ♦ మంచిచెట్లు

సభను చేనిచ్చు పొత్తంబుఁ ♦ జదువలేని
మనసు గనలేని వారలు ♦ మంచిచెట్లు! ౧౨౧

తే॥ గాడిదకు నేర్చినను ముట్టి ♦ కాలు విడదు
బద్ద కుక్కతోఁకకుఁ గట్ట ♦ వంక విడదు
కాటు కెంతయిడిన గుడ్డి ♦ కన్ను కనదు
మూర్ఖునకు నెంత చెప్పిన ♦ బుద్ధిరాదు. ౧౨౨

తే॥ కోయిలలు గల వనమున ♦ గూబలుండు
రత్నములు గల గనిలోన ♦ రాళ్లు నుండు
చిలుకలున్న వృక్షములందు ♦ చిలువ లుండు
గొప్పవారల సభల ఘా ♦ ధ్నులును గలరు. ౧౨౩

తే॥ ఉత్తముఁడు క్రిందనుండియు ♦ నొప్పు గనును
అధముఁ డెత్తున నుండియు ♦ యశము గనఁడు
పుడమిఁ దిరిగెడి సింగంబు ♦ పొలుపుగాంచు
కపులు చెట్లపై కెక్కియు ♦ ఘనతఁ గనవు. ౧౨౪

3౧ అ ల్ప లు .

తే॥ బుద్ధిమంతుల చందాన ♦ బుద్ధిహీను
• లలము నిందకు జడియ రా ♦ వంతయేని
కాంతిగల కన్నులంబలెఁ ♦ గాంతిహీన
చక్షువులు చీకటలులకును ♦ జంకునేమి? ౧౨౫

తే॥ గొప్పవారిఁ బ్రేమింతురు ♦ గొప్పవారు
 గొప్పవారిఁ బ్రేమింతురే ♦ కుఱుచవారు
 క్షీర మరఁటి ఫలంబుఁ గాం ♦ క్షీంచుఁ గాని
 కాఁడి నీర మద్దానిపైఁ ♦ గాంక్ష యిడునె? ౧౨౬

తే॥ మానవంతుండు కావించు ♦ మహిత కృతులు
 మానహీనుఁ డల్పము చేసి ♦ మదము నొందు
 వనుఁగునె కూల్చు సింగమెం ♦ తేని డస్సి
 కుక్క యెముక గొఱికి మదిఁ ♦ గొనును ముదము.

తే॥ శరదృతువున గర్జిలు మబ్బు ♦ కురియకుండు
 వర్ష ఋతువున నుఱుమదు ♦ వానకురియు
 నల్పుఁడెప్పుడు వచియించు ♦ నల్లొనర్పఁ
 డుత్తముఁడు వచింపఁడు చేయు ♦ చుండు సుకృతి.

3౨ దుష్టసులు.

తే॥ సోదరులని చుట్టములని ♦ చూడవలదు
 మేనఁ బుట్టిన వ్యాధియే ♦ వూని చంపు
 వనములోనున్న మందె వ్యా ♦ ధిని కుదుర్చు
 గొనముఁబట్టి యొప్పారును ♦ పనులమేల్చి. ౧౨౭

తే॥ ఉత్తముం డొరు గుణముల ♦ నెత్తి చెప్పు
 నధముఁ డొకరి దుర్గుణముల ♦ నలరి నుడువు

రసము నెఱుఁగు తుమ్మెద తామ ధ రలనె మెచ్చు
కాకి వేపపండ్లనె తినఁ ధ గడఁగుచుండు. ౧౩౦

తే॥ కలిమి గల దుష్టుఁజేర దుః ధ ఖములె కలుగు
కలిమి లేని యుత్తముఁ జేర ధ ఘనత వచ్చు
మణి గలట్టి ఘణిం జేర ధ మడియు నరుఁడు
పూలతోడఁ గూడిన నార ధ పొలుచుఁ దలను. ౧౩౧

తే॥ ఎంతయెంత న్నేహంబుచే ధ హెచ్చుగాఁగ
నుపచరించిన నంతంత ధ యోర్వరాని
తాప మొదవంగఁజేయు ను ధ త్కటముగాఁగ
నెంచి చూడంగ ఖలుఁ డగ్ని ధ కెనయువాఁడు. ౧౩౨

తే॥ అల్ప మొదవిన నున్నతి ధ నందుచుండు
నల్ప మెడల నధోగతి ధ నందుచుండు
అల్పసంతోషి యంతలో ధ నల్పదుఃఖ
దుర్జనుఁడు దండె కఱ్ఱను ధ దొరయువాఁడు. ౧౩౩

తే॥ పరు లొనర్చిన యుపకృతి ధ పాలఁబోలె
సంతసంబున గ్రహియించి ధ శంక లేక
వంచనముచేసి చంప యు ధ త్నించుచుండు
చూడ ఖలుఁడు కాకోదర ధ సోదరుండు. ౧౩౪

తే॥ నాలు గక్షరములు మది ధ నాటినంత
శివునకే యుపదేశింపఁ ధ దివురుచుండుఁ

గట్టఁ దినఁ గల్గినంత రొ ♦ క్కముల జేసి
కంటె ఘనుఁడనక గర్వంబు ♦ గాంచు ఖలుఁడు

తే॥ శ్లేష్మమునకు దుర్జనునకుఁ ♦ జిత్రమైన
సామ్య మొనఁగూడు నరయ నీ ♦ జగమునందు
మధురతను కోప మభివృద్ధి ♦ మాన కొదవుఁ
గటుతచేతనే శాంతంబుఁ ♦ గాంచుచుండు. ౧౩౬

తే॥ నుజనునోటను దోసముల్ ♦ నుగుణము లగు
దుర్జనుని నోట గుణములె ♦ దోషము లగు
నుప్పు నీర్ద్రావి మంచి నీ ♦ రొసఁగు మొగులు
పాలు ద్రావి వినంబునే ♦ పామొసంగు. ౧౩౭

తే॥ సజ్జనులఁ జేరు ఖలులకు ♦ సాధుత యగు
ఖలులఁ జేరు సజ్జనులకు ♦ ఖలతరాదు
విరులఁ జేరిన మట్టి తా ♦ విని వహించు
మట్టిఁ జేరు విరికి రాదు ♦ మట్టి తావి. ౧౩౮

తే॥ ప్రాణములు వీడియును కూడఁ ♦ బర హితంబు
చెఱుచునేగాని యూరక ♦ చెడఁడు ఖలుఁడు
అన్నమునఁ బడి చచ్చియుఁ ♦ దిన్నవాని
వాంతి యెత్తించుఁగద యీఁగ ♦ భవ్యచరిత !

తే॥ అల్పున కొకత్తు సంపద ♦ యబ్బెనేని
చేరువ గలం నుజనులఁ ♦ జెఱిచి తీఱు

వెల్లువ యొక్క వాఁగున ♦ వెలసెనేని
దరిని గల రమ్య ఫల వుప్పు ♦ తరులఁ గూల్చు.

తే॥ పరులతోడ వాదించుచోఁ ♦ బంక్తివదనుఁ
డన్య దోషంబు లరయ స ♦ హాసనేత్రుఁ
డొరుల విత్తంబు హరియించు ♦ వెరవునందు
వేయిచేతుల వాడగు ♦ వినుము ఖలుఁడు. ౧౪౧

33 • బృ ప దు ఁ డు .

తే॥ వులినతలము నరుని పాద ♦ ములను గాల్చు
కరణి నూర్చుని యెండయుఁ ♦ గాల్పదెందు
బిరులవలన నొక్క పదవి ♦ నొందు ఖలుఁడు
తఱచు దుస్సహతరుడయి ♦ వఱలుచుండు. ౧౪౨

3౪ స హ వా స ము .

తే॥ వట్టు కొలఁకును విడు ♦ జల పక్షులవలె
నిడుమ లొందంగ విడువారు ♦ హితులు గారు
అందు కలువలు తామర ♦ లట్టు లుండి
తాము నిడుమ కుడుచువారె ♦ తగిన హితులు.

తే॥ కొలఁకునం దమ్మివిరి నంచ ♦ కలియునట్లు
విజ్ఞలం జేర విజ్ఞలు ♦ వేడ్కనింత్రు

కాటిలో శవమును దినఁ ♦ గాకి చేరు
కరణి నజ్జు లజ్జులఁ జేరఁ ♦ గా రహింఁత్రు. ౧౪౪

తే॥ స్నేహితము వీడి పదపడి ♦ చేరనేని
మొదటి గౌరవ ముండదు ♦ పొలుపుచెడును
పొట్టు వీడిన బియ్యంబు ♦ మునుపటివలె
గలిసినంత మొలచు శక్తిఁ ♦ గాంచఁ గలదె? ౧౪౫

తే॥ సజ్జనులఁ గూడ నగుదురు ♦ సాధు జనులు
దుర్జనులఁ గూడ నగుదురు ♦ దుష్ట జనులు
పానయోగ్యమా నిసుకలో ♦ వాసపడిన
నదియ చౌటిలోఁ బడిన ను ♦ పృగు నిజమ్ము. ౧౪౬

తే॥ సంగదోషంబుచే భువి ♦ సాధుజనులు
హృదయమందు వికారంబు ♦ నెనయఁబోరు
ఎన్ని పాములు తనుచుట్టి ♦ యున్నఁగాని
చందన తరువు విసమును ♦ చెందఁబోదు. ౧౪౭

తే॥ కుజనుచేఁ గష్టమొందిన ♦ సుజనుఁ డవల
యోగ్యునందును నమ్మిక ♦ యుంచ జంకు
ఉడుకు పాయస మానిన ♦ బుడుతఁ డవల
పెరుఁగునే నూఁదియే త్రావ ♦ దొరయుచుండు.

తే॥ ఉత్తములు వేఱుపడి తామె ♦ హత్తికొండ్రు
మధ్యములు చేరుదురు వేఱు ♦ మనుజుచేత

అథము లటులైన మఱి కలి ♦ యంగబోరు
జలము బంగారు రాళ్లు దృ ♦ ప్లాంతముగను. ౧౮౯

చ॥ నెఱయహితైషులుందురుమ♦నీషులువారలు గారు భూమిపై
నరయ మనీషులుందురు హి♦తైషులు వారలుగారు కెండునుం
దొరసినవారు లోకమున♦దుర్లభు లౌదురు తీసిగల్గి చే
హి రుజను దీర్చు మందు లభి♦యించుట కష్టమయ్యా తెఱంగునా

౩౫ స త్స ం గ తి .

తే॥ మంచివారి దర్శనమును ♦ మంచిదె యగు
మంచివారి మాటలు వింట ♦ మంచిదె యగు
మంచివారి గుణము చెప్ప ♦ మంచిదె యగు
మంచివారిఁ గూడి మనికీ ♦ మంచిదె యగు. ౧౯౦

తే॥ క్రమముగాఁగ వర్ధిల్లిన ♦ ఘనుల చెలిమి
ఫలము నొసఁగు నల్పుల చెల్మి ♦ ఫలము నీదు
కాయ ముదురఁ దియ్యని పండు ♦ గాఁగ నొప్పు
చిగురు ముదిరిన నేమగుఁ ♦ జెవుమ నీవె? ౧౯౧

తే॥ గాజుతాయి పొదుగఁబడి ♦ కాంచనమున
మరకతము వోలఁ దేజంబు ♦ మహిమ నొందు
పండితుల తోడఁ జేరిన ♦ పాలసుండు
పండితునిపోలె సభయందు ♦ పరిభవిల్లు. ౧౯౩

తే॥ ఉదయగిరిమీఁద ద్రవ్యంబు ♦ లొప్పుమీఱు
భాను సన్నికర్షముచేతఁ ♦ బ్రభ వహించు
నట్లు సత్సన్నిధానంబు ♦ నఁదినట్టి
హీనుఁడైనఁ బ్రకాశంబు ♦ నెసయఁ గలఁడు. ౧౫

తే॥ ఉత్తములతోడి సంగతి ♦ యుర్వియందు
ఎవని కున్నత పద మెన ♦ యింపకుండు ?
గంగలోఁ బడి వీధుల ♦ కాల్యసీళ్లు
విబుధవరులకు వంద్యమై ♦ వెలయుఁగాదె ? ౧౬

తే॥ మొదట నడుమను తుది నొక్క ♦ మొగిన యుండు
నుత్తముల మైత్రి యితరులం ♦ దుండదట్లు
తాపన నిఘర్షణ చేచ్చెద ♦ తాడనముల
కనక మన్యభావంబును ♦ కాంచు నేమి ? ౧౭

తే॥ శమము సత్య వాదార్య మె ♦ చ్చట వసించు
నచటి పగయేని సౌఖ్య దా ♦ యకమ యగును
వట్టిచేతితోఁ గొనునట్టి ♦ మొట్టుకంటె
నుంగరముచేటి మొట్టు మే ♦ లొనఁగు నండు.

తే॥ షోషణము తల్లికంటెను
తోషణ మిల్లాలికంటె ♦ దొడ్డ యొడలికి
శోషణము చింతకంటెను
భూషణము సువిద్యకంటె ♦ భూమిం గలదే ? ౧౮

తే|| చెడ్డవారి దర్శనమును ♦ చెడ్డదె యగు
 చెడ్డవారి మాటలు ♦ వింట చెడ్డదె యగు
 చెడ్డవారి గుణము చెప్పఁ ♦ జెడ్డదె యగు
 చెడ్డవారిఁ గూడి మనికి ♦ చెడ్డదె యగు. ౧౫౯

తే|| అల్పు లొనరించు పెను చెల్మి ♦ యపుడె యింపు
 పిదప నేమియు లే దున్నఁ ♦ బెరుఁగుఁ గీడు
 పెరుఁగు తీవీయ మెత్తని ♦ విరులు పూవ
 నాఁటికే గదా వాసన ♦ నయగుణాశ్య! ౧౬౦

తే|| చాలకాలంబు కుజను ప ♦ జ్ఞను వసింప
 వ్రతముచేఁ గల్గు చిత్తదా ♦ ర్థ్యమును సమయు
 చిన్న చీమలె యైనను ♦ కొన్నిదినము
 లొరయఁ బెనుబండయేనియు ♦ నఱిగిపోవు. ౧౬౧

తే|| సజ్జనుల కొండు రెండు భు ♦ జంగములకు
 నరయ నాల్గు బ్రహ్మకు నాల్కా ♦ లాఱు గుహున
 కగ్ని కేడగు దశము లం ♦ కాధిపతికి
 రెండువేలు శేషునకు దు ♦ ర్వృతున కెన్నో? ౧౬౨

3౮ సంపద .

తే॥ పరువమున లేమి చెడు కష్ట ♦ పాటుఁ గూర్చు
గష్టపడు ముదిమిని కల్మి ♦ కష్టమె యిడుఁ
బరువమున సంపదయు మఱి ♦ వార్ధకమునఁ
ద్యాగబుద్ధి యమర భోగ ♦ దాయకములు. ౧౬౩

తే॥ ఆదను వీడి వూచిన వూవు ♦ వ్యర్థమ యగు
మగువ యందంబు విత ముది ♦ మగనివలన
పరువమున లేమియును మఱి ♦ వార్ధకమునఁ
గలిమి యనుభవ హీనమై ♦ కలఁత గూర్చు. ౧౬౪

క॥ సిరిరాఁ జుట్టంబులు సుం
దర రూపము ధనము కులము ♦ తనియఁగ నుండున్
సిరివో నన్నియుఁ బోవును
సిరి మహిమయె యెల్ల ఘనత ♦ చిన్ని కుమారా !

తే॥ ఏను దేవాంశ భవుఁడ నం ♦ చెన్ను మదము
వినుతికిం దగువాఁడ నన్ ♦ వెకలి బుద్ధి
జనులఁ గీటకములు గాఁగఁ ♦ గనెడు గుణము
క్రోత్తగా లక్ష్మి యబ్బినఁగొఱలు ఫలము. ౧౬౬

౩౯ ఆత్మస్తుతి .

తే॥ పెద్దలకడఁ బొగడికొను ♦ వెడఁగువాఁడు
ఘనత నొందఁడు తుదకు న ♦ కృడనె చెడును

తన్ను పొగడి కొన్నట్టి విం ♦ ధ్యమ్ము తుదకు
నేమి యయ్యె నగస్త్వచే ♦ నెఱుగవేమి? ౧౬౭

రం గ ర్వ ము .

తే॥ విద్యలందు సముద్రంబు ♦ విధము నుండు
నని మనంబున గర్వంబు ♦ గొనఁగఁ దగదు
అట్టి పెద్ద కడలి నెల్ల ♦ నల్పయాపుఁ
డగు నగస్త్వఁడు చేఁబట్టి ♦ యడఁచి మ్రుంగె. ౧౬౮

తే॥ ప్రాజ్ఞ లెప్పు డాగర్భ నం ♦ పన్నుల మని
ఎదను నుంఁతేని గర్వంబు ♦ నెనయఁబోరు
కనకగిరి యంతటిదె యొక ♦ కాలమందు
పరమ శివునిచే వంచంగఁ ♦ బడుట యెఱిఁగి. ౧౬౯

తే॥ విషభర సహస్ర వదనముల్ ♦ వెలసియున్న
శేషుఁ డెప్పుడు గర్వంబు ♦ చెందఁబోఁడు
బిందుమాత్ర విషంబున్న ♦ వృశ్చికంబు
కొండి పై కెత్తుకొని పరు ♦ గులు వహించు. ౧౭౦

తే॥ దివ్య చూత రసము ద్రావి ♦ తృప్తిమీఱ
కోకిలం బెఱ్ఱ గర్వంబు ♦ గొనుట లేదు
బురద నీటిని ద్రావి ద ♦ దురము లెంతో
బెక బెకలు నేయుఁ జెవులకు ♦ వెగటుగాఁగ. ౧౭౧

౪౧ కోపము.

తే॥ అల్పునకుఁ గోప మడరిన ♦ నగలుఁగాని
కలియఁగా నేర దది తాతి ♦ పలుకువోలె
ఉత్తముని కోప మప్పుడే ♦ హత్తనిచ్చు
నమ్ముచేఁ జీలు నీరమ్ము ♦ క్రమ్మునట్లు. ౧౭౨

తే॥ కోప మడఁగ దెన్నండును ♦ కోపమునన
జయము చేతను కోపంబు ♦ శాంతి వడదు
ఓర్పుచేఁ గ్రోధము నడంప ♦ నొప్పుఁ జెలిమి
అగ్ని నగ్నిచే నడఁపంగ ♦ నగునె చెపుము? ౧౭౩

తే॥ మనసు లోఁగొని యడరెడు ♦ కినుక నడఁచు
కొనెడి గుణమె యన్నిటికంటె ♦ గొప్ప గుణము
వెల్లువను కట్టి యాఁపుట ♦ పెద్దతన మె ?
కట్టఁ ద్రెంచుట గరిమమో ? ♦ కాంచు మీవ,

౪౨ శాంతి.

తే॥ యువకుఁడయ్య నెవ్వడు శాంతి ♦ యుక్తుఁడగునొ
యతఁడె శాంతుఁడౌ నిజముగా ♦ నరసిచూడ
ధాతువులు క్షీణమగుచు వృ ♦ ధత్వ మొదవ
నెవఁడు శాంతుండు గాకుండు ♦ నిహమునందు? ౧౭౪

౪౩ ప రీ డ్.

తే॥ నాల్గు విధములఁ గనకంబు † నఱకి కాంచి
తట్టి యొఱచి పరీక్షించు † నట్టులు జను
నాల్గువిధములఁ బరికింతు † నాణెముగను
కులమునను శీలమునఁ గర్మ † వలన శ్రుతిని. ౧౭౩

౪౪ వం చ న.

తే॥ వంచన గలారు దాఁడి చ † రించు చుండు
వంచనము లేనివారు ని † ర్భయత నుండ్రు
నంజు తనకుండు టెఱిఁగియే † నాగుఁబాము
దాఁగు నీటి పా మారీతి † దాఁగఁదెందు. ౧౭౪

ఉ॥ కొందఱ నెల్లకాల మను † కకాలపడం గికురింపవచ్చుఁ బై
నందఱఁ గొంతకాల మను † వందఁగ మోసము చేయవచ్చు నే
కందువనైన నేమి కల † కాలము నెల్లరఁ గన్నొఱంగ లేఁ
డెందు నెవండు నిక్కమిది † యెల్లపుడుం బగలే ఘటిల్లునే!

౪౫ మృ త్యు వు.

తే॥ అజ్ఞునకు మృత్యువగు మహా † ప్రాజ్ఞు వాక్కు
ధర్మమే మృత్యు వవని న † ధార్మికునకు
అననుకూల పత్నియె మృత్యు † వగును పతికి
కదలికిని మృత్యువగును తాఁ † గన్న ఫలమె. ౧౭౫

౪౬ తృణము .

తే॥ తృణము నల్పుతో నుపమించి ♦ తేల్చుదగదు
అనుపకారియా నరుకంటె ♦ నదియ మేలు
పనుల మేతయై వానిఁ గా ♦ పాడుచుండు
పిఱికివారల రణమున ♦ నరసి కాచు. ౧౮౦

౪౭ భేదము .

తే॥ ఎచటఁ దనవారు లేకుండు ♦ రచట భేద
మునకు నవకాశ మేరీతిఁ ♦ బుట్టఁబోదు
తనదు శాఖయే యచ్చట ♦ నెనయకున్న
తరుల నఱకునే గొడ్డలి ♦ ధరణియందు? ౧౮౧

౪౮ విధి .

తే॥ పై పయిని యెంత యత్నింప ♦ ఫలము లేదు
కానికాలంబునందునఁ ♦ గడఁగు పనులు
పై పయిని వృద్ధి బొందెడి ♦ ఫల తరువులు
అదనునంగాక ఫలియింప ♦ వనుట నిజము. ౧౮౨

తే॥ ద్రవ్యమును చెలికాండ్లు బాం ♦ ధవులు నున్న
విధి యొసంగినదే తక్క ♦ వేఱు కాదు
వనధిలోఁ గ్రోవి నదిమి ముం ♦ చినను దాని
కొలఁది మీఱి జలము గొనఁ ♦ గలదె చెప్పుడు?

- తే॥ లోన కుములుచుండెడి వెట్టి ♦ మాననంబ
కల్పకము డగ్గఱిన ముప్పి ♦ కాయ యొనఁగు
తలఁచునవి యెల్ల నెఱవేఱఁ ♦ గలవె నీకు?
తలను వ్రాసిన విధివ్రాలు ♦ తప్పదెందు.   ౧౮౪
- తే॥ ఈశ్వరుఁడు తాను, మామ న ♦ గేశ్వరుఁడు, ధ
నేశ్వరుఁడు చెలి, కొడుకు గ ♦ జేశ్వరుఁడు
ఇట్టులయ్యు భిక్షుటన ♦ మే ఘటించె
హరునకై నను విధి బలీ♦యంబ కాదె?   ౧౮౫
- తే॥ మొదట గుణ కుల హీనుడౌ ♦ పురుషునకును
ధాత నుగతియక కన్యను ♦ ధారవోసి
యవలఁ జింతించి దుర్గతి ♦ యనెడి సుతకు
మంచివానిని వెదకుచు ♦ మసలువాఁడు.   ౧౮౬
- తే॥ బాడబమునకు జంకి క ♦ పర్తిజటను
చేరి సర్ప విషజ్వాలఁ ♦ జిక్కి చంద్రుఁ
డచటు విడి నింగిజేర రా ♦ హప్పళించె
గీడు లెటకై న దుర్భగు ♦ తోడఁ బోవు.   ౧౮౭
- తే॥ వ్యాధ బాధయు లేదు ద ♦ వాగ్ని లేదు
వలలు లేవు వేర్విధమైన ♦ భయము లేదు
అనుచు జింక చంద్రుంజేర ♦ నచటఁగూడ
రాహు దంత వ్రణముచేత ♦ రాయిడి పడె   ౧౮౮

రగ ప శ్చ త్తా ప యు .

తే॥ శ్రద్ధమై బాల్యమున నేను ♦ చదువనైతి
 యశావసంబున నాఙ్గింప ♦ నైతి ధనము
 విడవనై నను తపము గా ♦ వింపనైతి
 వార్ధకమున నింకేమొన ♦ ర్పంగ లాఁడ? ౧౮౯

గీ० క పు త్త్రుఁ డు .

తే॥ భూస్థలి నజాత మృత మూర్ఖ ♦ వుత్త్రులందు
 మృతుఁ డజాతుండు పరికింప ♦ మేలువారు
 పోయెనని పుట్టఁడని చింత ♦ పొడము నుంత
 మూఢుఁ డెల్లకాలము మది ♦ పొగులఁజేయు. ౧౯౦

గీ० క ల స తి .

తే॥ ఎదుట సతియుండ లేని దె ♦ య్యెదియు లేదు
 గరిత యింట లేకున్నను ♦ పరును పలుకు
 పలుకునదియైన నాయిల్లు ♦ పులి వసించు
 నట్టి పొదరిల్లుగాని గృ ♦ హంబు గాదు. ౧౯౧

తే॥ ప్రియముగల కులసతియును ♦ ప్రియుఁడు నొక్క
 పూనిక నొక్క కార్యమె పూని ♦ పొనరుపఁడగు
 కనులు రెండును చేరి యొ ♦ క్కటినె కాంచుఁ
 గాని వెవ్వేఱు వానిని ♦ గాంచలేవు. ౧౯౨

౧౨ తేజము.

తే॥ బాలుడేయైన భానుని ♦ పాదములు మ
హీభృదుపరి భాగములందె ♦ యెలరుచుండు
తేజ మెవుడు జన్మంబుతోఁ ♦ దేజరిల్లు
నుత్తములకు వయస్సుచే ♦ నొదవునేమి ? ౧౯౩

తే॥ అంకుశం బెంత ? వశమగు ♦ హస్తీయెంత ?
వజ్రమెంత ? తద్భిన్న ప ♦ ర్వత మదెంత ?
దీపమెంత ? తొలగిపాఱు ♦ తిమిరమెంత ?
వెలయునది తేజమేగాని ♦ బలుపు గాదు. ౧౯౪

౧౩ దారిద్ర్యము.

క॥ కుల శీల శౌర్య చూపం
బులు విద్యయుఁ గల వరునకుఁ ♦ బుత్తిక నొసఁగఁ
దలపడు తండ్రింబలె నవి
గల యతనికె నిపుణ విధియుఁ ♦ గట్టును లేమి. ౧౯౫

తే॥ వందనములు దారిద్ర్యమా ! ♦ వందనములు
త్వత్ప్రసాదంబునం గృతా ♦ ర్థతను గంటి
కాంచితిని జనములనెల్లఁ ♦ గడఁకతోడఁ
గాంచువాఁ డొక్కఁడును లేఁడు ♦ కడకు నన్ను

తే॥ దేహి యను వాక్కు విని యెదన్ ♦ స్థిరత నున్న
పంచ దేవతలును నోట ♦ బయలువెడలి
తోలఁగుదురు వాసి వీడి ను ♦ దూరముగను
సిరియుఁ గీర్తియు ధృతియును ♦ సిగ్గు మతియు.

తే॥ దేహి యను పదంబు బయలు ♦ దేఱినపుడె
ప్రాణములు నోటినుండియె ♦ బయలువెడలు
ఇత్తునని దాత పలికిన ♦ యింపు వాక్కు
వలనఁ జెవిత్తోవ లోనికి ♦ వచ్చు మరల. ౧౯౮

తే॥ ఆన ప్రేరేచి ముందున ♦ కరుగనీడ్చు
వెన్దవిలి పెన్బిడియంబు ♦ వెనుక కీడ్చు
ఆనచే లజ్జచే నిట్టు ♦ లర్థించిత్త
ముయ్యెలంబలె నిటుసటు ♦ లూఁగుచుండు. ౧౯౯

తే॥ ప్రతిగృహద్వారమున నర్థి ♦ పలుకు నిట్లు
వేడకుండు మీరు మిమ్మిట్లు ♦ వేడువారి
కిడక మాబోంట్లు కాకుండీ ♦ యిచ్చి మిమ్ము
బోంట్లె యగుచుండుఁ డని నీతి ♦ పొనఁగునట్లు.

తే॥ దక్షిణాశావలంబియై ♦ తరణి కరము
చాఁచినంత నేమి యవస్థ ♦ సంఘటించె

సతని నైజ తేజము లఘు ♦ వగుటెకాక
పగలు కూడ లఘుత్వమై ♦ పరఁగెఁగాదె? ౨౦౧

తే॥ ఎడఁద బిడియ మాఁకటిచిచ్చు ♦ కడుపునందు
అగ్ని వైకెగయుట నైజ ♦ మగును గాదె?
ఎదనుగల లజ్జ కాలఁగా ♦ హెచ్చెఁజిచ్చు
కాన మరల వచ్చితిని మీ ♦ కడకు భూప! ౨౦౨

తే॥ రాజ! నీకీర్తి చంద్రికల్ ♦ ప్రబలి పరవఁ
దిఘలుగూడఁ బూర్ణిమ లయి ♦ తేజరిల్ల
వెఱచి యొక్కయేకాసి మా ♦ యిరవు చేరి
బయల రాకుండ మము బాధ ♦ పఱచుచుండె. ౨౦౩

తే॥ రాజ! ఎల్లెడఁ గనక వ ♦ ర్షంబు నీవు
కురియుచుండంగ నెల్లరు ♦ మురియుచుండ
నే నభాగ్యమ౯ గొడుగున ♦ నీడనుండ
బిందు వొకటేని నావయిఁ ♦ జందకుండె. ౨౦౪

గీగీ లోభి.

తే॥ లోభిఁ బోలిన దాత యీ ♦ లోకమందు
పుట్టియుండఁ డీమీఁదను ♦ పుట్టఁబోఁడు
తాను కూర్చిన ధనము నుం ♦ తయును కొనక
కాచి పరులకే విడుచుండుఁ ♦ గడకుఁ జూడ. ౨౦౫

తే॥ ఇడక కుడువక విభవంబు ♦ పడయకుండ
దాఁచి ద్రవ్యంబుఁ గాచుట ♦ తనకుఁగాదు

తృణముచే జేయఁబడిన కృ ♦ త్రిమ నరుండు
పొలము పరులకై కాచుటఁ ♦ బోలు నుమ్ము. ౨౦౬

గీ. ఆ శ .

తే॥ ఆన యెవనికి దాసియై ♦ యడఁగియుండు
వాని కెల్లరు దానులు ♦ వసుధలోన
ఆన కెవ్వఁడు దానుఁడై ♦ యడఁగియుండు
వాఁడు దానుఁ డెల్లర కగు ♦ వాస్తవముగ. ౨౦౭

తే॥ వెండ్రుకలు తెల్లనయి రాలె ♦ వీడఁ బండ్లు
కనులు కనరావు తడఁబాటు ♦ గాంచె గాళ్లు
ఇప్పుడో యెప్పుడో యొడ ♦ లెడయు నునుఱు
తృష్ణయను సాధ్వి నను వీడ ♦ కిపుడు నుండె. ౨౦౮

తే॥ తరుణిమంబును మ్రింగ వా ♦ ర్థకము గలదు
సౌఖ్యమును మ్రింగ వ్యాధులు ♦ చాలఁగలవు
జీవితము మ్రింగ మృత్యువు ♦ చెంతఁగలదు
తృష్ణికను మ్రింగ నొకటియుఁ ♦ బృథివిలేదు. ౨౦౯

తే॥ అఖిల దోషంబులకు మూల ♦ మగును తృష్ణ
అఖిల నుగుణంబులకు మూల ♦ మగు నిరాశ
అఖిల మోదంబులకు మూల ♦ మగును విద్య
అఖిల దుఃఖంబులకు మూల ♦ మగు నవిద్య. ౨౧౦

గౌరవ వృత్తి .

తే॥ తన తలంపులు మదిలోనె ♦ దాచవలయు
పరుల చిత్తంబు హర్షిల్ల ♦ జరుగవలయు
ఇతరులకు శరీరము విక్ర ♦ యించుకొన్న
సేవకునకు సుఖంబేడ ? ♦ చిత్తమేడ ? ౨౧౧

తే॥ ఎన్న సమములు సేవా శ్వ ♦ వృత్తులనుచుఁ
బలుకుదురు కొంద అయ్యది ♦ పాటిగాదు
జగతి స్వచ్ఛందచారియా ♦ శ్వాసమేడ ?
పరుల కొడలమ్ముకొనిన సే ♦ వకుఁ డదేడ ? ౨౧౨

తే॥ కోరి సేవకై యొడలమ్ము ♦ కొనెడివాఁడు
మాన సౌఖ్యముల్ మొదలంట ♦ మానవలయు
వేనికొఱకు ధనంబును ♦ తాను గోరు
నవియ ధ్మీణించుచున్నవి ♦ యతనికెన్న ౨౧౩

గౌరవ సార్థకము .

తే॥ యోగ్యత యెఱింగి కొలువులో ♦ నుంచుకొనుట
వాడి పాడగు చేనిలో ♦ వాన పడుట
ఆఁకటం గుందువానికి ♦ నన్న మిగుట
పేద కీవి సార్థకములు ♦ పృథివియందు. ౨౧౪

తే॥ అదనునం బెట్టుపైరు వ ♦ యన్పునందు
గలుగు వుత్తుఁడు పిననాఁడు ♦ కఱచు విద్య

నుజనునకుఁ జేయు మేలును ♦ నుజనమైత్రి
సమయమునకు నుపకరించు ♦ జనున కిలను,

౨౧౫

తే॥ ఉత్తముఁడు గల గ్రామంబు ♦ నుత్తమ సతి
గలుగు పురుషుండు విద్యచే ♦ నలరు బుద్ధి
సత్యవంతుఁడ వాక్కును ♦ జడతలేని
నడవడియుఁ బ్రకాశించును ♦ పుడమియందు.

౨౧౬

గో ని ర ధ క ము .

తే॥ వనధియందున దండిగా ♦ వానపడుట
ఆకలియె లేనివానికి ♦ నన్నమిడుట
ధనికి దానంబు నేయుట ♦ ధరణియందు
నిష్ప్రయోజనములు సుమ్ము ♦ నియత చరిత!

౨౧౭

తే॥ అదను వీడి పెట్టిన పైరు ♦ ముదిమియందు
కలుగు కొడుకు వున్నకమందు ♦ గలుగు విద్య
దుష్టనకుఁ జేయు మేలును ♦ దుష్టమైత్రి
సమయమున కిలఁ గొఱగావు ♦ జనునకెన్న

౨౧౮

తే॥ ఇంపులేని కవిత పుత్ర ♦ హీన గృహము
నుత్తముఁడు లేని గ్రామంబు ♦ బత్తి లేని
వేసమును ప్రీతిలేనట్టి ♦ విందు విదై
లేని రూపును వెలయవు ♦ మానితముగ.

౨౧౯

౬౦ ప్రేమ .

తే॥ పరునుచే వైరిని జయింప ♦ నచ్చుగాని
ప్రియముచేబోలె వశము గా ♦ వింపఁగాదు
కత్తిచే వైరమును చంపఁ ♦ గలము కాని
గలిచి లోఁగొనఁగాదు నం ♦ గీతమువలె. ౨౨౦

తే॥ కత్తిచే జంపి వైరంబు ♦ కడవుటెల్ల
రోగిఁ జంపి తద్రోగంబు ♦ నీఁగినట్లు
ప్రేమచే జంపకయె పగ ♦ వెడలఁదోలి
చెలిమి కొననగు మిత్రమా ♦ తలఁచి చూడు ౨౨౧

౬౧ ఘంటా భ్యని .

మ॥ ప్రభుతోద్యోగులు సజ్జనోపకరణా♦భావంబుచే శ్రీకృపా
ప్రభవుల్ లోభముచే నసధ్యయనతక♦బ్రజ్జాయుతుల్ నద్వయః
సుభగుల్ తిమ్మరుచుండుటక బ్రణుతవి♦జ్ఞుల్ భక్తిలేమిక్ వృథా
గభువింద్రోయుచునుండిరాయువనియీ♦గంటల్ ప్రబోధించెడిక.

౬౨ నవ్వులు .

తే॥ బిలము వెలుపల మార్జారి ♦ బిలములోన
సర్ప మీమధ్యనున్న ♦ మూషకముకరణి
భార్య లిరువురు గలయట్టి ♦ భర్త భువిని
కడలలేక మెదలలేక ♦ కలఁగువాఁడు. ౨౨౩

తే॥ పరుల వ్రాత నొక్కఁడు చదు ♦ వంగలేడు
వాఁడు వ్రాయఁ బరుఁడు చదు ♦ వంగలేడు

ఈ విశేష మన్నిటికంటె ♦ హెచ్చు నితఁడు
తానె వ్రాసి చదువలేఁడు ♦ తానె మరల ౨౨౪

౬౩ సన్మార్గము .

(కంఠములు)

తగనిది పాపము చేయఁగఁ
దగినది పుణ్యంబు తొల్లి ♦ తాఁజేసినదే
యగు నిపుడు వేఱు గలుగదు
తగ నిదియే సర్వశాస్త్రు ♦ తత్త్వము తండ్రి! ౨౨౫
తరలెడి వేళను జాతుల
నరయఁగ రెండెయగు ధర్మ ♦ మరసి నడచు నా
నరులే సుజనులు తప్పిన
నరులే దుష్టు లిది తత్త్వ ♦ నయమగు తండ్రి. ౨౨౬
నిలువని దీ దేహము పలు
సిలుగులకును నెలవు నమ్మి ♦ చెలఁగకు కల లో
పల ధర్మ మాచరింపుము
సిలుగోర్చిన నిజము ముక్తి ♦ చిక్కును తండ్రి. ౨౨౭
తన పుణ్యపు విధి డాయక
పని యొనరుపఁ గాదు గ్రుడ్డి ♦ ఫలమునకై క
ఱ్ఱను వినరు చందమగు విధి
యనుకూలంబైన వేళ ♦ నగునది తండ్రి. ౨౨౮

రానివి యలసి పిలిచినను

రానేరవు విసిగి తోల ♦ రానున్నవియుక

పోనేరవు జను లాసను

పూని మదిని చింతసేయఁ ♦ బోలదు తండ్రి. ౨౨౯

తనకున్నదె తనకగు నొ

క్కని విభవము కాంక్షసేయఁ ♦ గలుగదు కలశాం

బునిధిఁ దరించిన దేహికిఁ

గనునది యేమున్న దరసి ♦ కనుమా తండ్రి. ౨౩౦

పలు విధములఁ బరికించిన

పలు రుజులకుఁ బురుగులకును ♦ భవనము దేహం

బిల దీని నెఱిగియే కద

పలుకరు శాశ్వత మటంచుఁ ♦ బ్రాజ్ఞులు తండ్రి.

ధనమున్నకై బహు యత్నము

లొనరుప విధి యొసఁగు కొలఁది ♦ నొసఁగూడును త

ద్ధనమును నిలుకడ లేనిది

మనమున నెదకఁదగు ధర్మ ♦ మార్గము తండ్రి.

• తన్నెంత లేమి నలఁచినఁ

దన్నడిగిన వారి కిచ్చు ♦ ధర్మాత్ముఁడు; లో

నున్న జల మొసఁగదే నది

యొన్నఁగ వేసంగి నెండ ♦ కెండియుఁ దండ్రి. ౨౩౩

వఁడులకొలఁదిగఁ బొరలుచు

నేడువ రాఁబోరు చచ్చి ♦ యేగిన వారల్

వీడుము మనకు నదేగతి

కూడ నెదియురాదు పెట్టి ♦ కుడువుము తండ్రి. ౨౩౪

కలుగదని పస్తు నోర్వవు

కలిగిన తఱి హెచ్చుతినవు ♦ కడుపా! నీతోఁ

గలిసి మనుట కష్టంబగుఁ

దెలియవు నా సిలుగు లనుచుఁ ♦ దెలియుము తండ్రి.

తరు వేటి దరిని వెలసిన

నరపాలుం డెఱుఁగు పెను ధ ♦ నంబును చెడు నీ

పరసి మడి దున్ని బ్రదుకుము

పెర వృత్తుల నాశముండు ♦ వినుమా తండ్రి. ౨౩౬

ఎవ్వరు కాఁగలది చెఱుప

నెవ్వరు మృతినొందు వారి ♦ నిల రక్షింపన్

నివ్వటిలు కలిమి చెడ నీ

కెవ్విధి భిక్షింప మాన్తు ♦ రెవ్వరు తండ్రి. ౨౩౭

పల్లఱవు లాడ నోర్పుచు

నెల్లిదముగ బ్రదికి బిచ్చు ♦ మెత్తుట కంటెన్

ఉల్లము మానము గల జని

కల్లాడక చావు మంచి ♦ దరయుము తండ్రి. ౨౩౮

మది దేవార్పణ మనుచును
 పదిలంబుగఁ బనులు నేయ ♦ భద్రంబగు ని
 య్యదియే ప్రజ్ఞా ఫలమగుఁ
 దదితరములు విధివశములు ♦ తథ్యము తండ్రి. ౨౩౯
 జలము కలియు మట్టివలనఁ
 గలికి సతీత్వమునఁ గనులు ♦ కారుణ్యముచే
 నిల జనము లీవి వలనం
 జెలఁగుదు రతిగౌరవమున ♦ సిద్ధము తండ్రి. ౨౪౦
 కలుషము లడఁగాఱు నటం
 చలనాఁ డిడ కిప్పు డిడుమ ♦ లల్లార్చిన వే
 శల విధి దూఱినఁ గలదే?
 యిల పొంగునె వట్టి పాత్ర ♦ నేర్పినఁ దండ్రి. ౨౪౧
 తలిదండ్రులు తనయులు బం
 ధులు మిత్రులు పెద్దలనుచుఁ ♦ దోడుపడరు లో
 ధులు తన్నువారి కిత్తురు
 తలయిడి కాచినను మేలు ♦ తలఁపరు తండ్రి. ౨౪౨
 కొలుచుట తిరియుట పాలన
 నలుపుట పొగడుటయు జలధి ♦ సంచారము పా
 టలు పాడుట పాపపు టాఁ
 కలి తీర్చనె యొడలిఁ గొండ్రు ♦ కట్టా తండ్రి! ౨౪౩

వెలయాలి నమ్మి చేరుట

యిలఁ బొత్తముఁ గొనుచు నేటి † నీఁదుట ధరణిఁ

బలు లిబ్బి వీడి లేమిడిఁ

గొలుచుటయగు నిహము పరము † గొఱలడు తండ్రి.

ఇల నిర్వంచకులకుఁ గలు

ముల చెలి ధన ధాన్యములను † పొగడిక పేరుఁ

బలమును నీడయు నాయువు

తలఁగని సుఖ మిచ్చుచుండు † తథ్యము తండ్రి. ౨౪౧

పెనుపాల్ల పడి ధనంబును

తినక యిడక భూమిఁ బాఁతి † త్రెల్లినచో నే

మనుజులపాలో యెఱుఁగము

ఘనమగు నపవేక మదియ † కాదే తండ్రి. ౨౪౨

కూటమునఁ బక్షపాతము

పాటించిన వాని యింటఁ † బాములు చేరుఁ

పాటిగ జిల్లెడు పెరుఁగును

నీటుగ మూదేవి వచ్చి † నిలుచును తండ్రి. ౨౪౩

నదిలేని యూరు తెలకము

గదురని భాలమును నేయి † గలియని కుడుపుఁ

మదిరాక్షి లేని హర్ష్యము

నెద నిలువని చదువు నింపు † నీయవు తండ్రి. ౨౪౪

వ్యయ మాయంబున కెక్కువ
 యయిన మతియుఁ జెడును మానఁ మడుగంటును పైఁ
 బయిదలి చులుకఁగఁ జూచును
 ఎయిది పొరుగు దొంగగాఁగఁ నెంచును తండ్రి. ౨౪౯
 గొడ నొవ్వి యడరెనేనియు
 నెద పదిలము కులము చదువు † నీవి తెలివి యొ
 ప్పిదమును యత్నము మానము
 ముదము తపము పదియు విడిచిఁ పోవును తండ్రి. ౨౫౦
 ఒకటి తలఁప నొక్కటి యగు
 నొకటి దలఁపకున్న నదియ † యొనఁగూడును వే
 తొకటి దలఁప నొడఁగూడదు
 నకలము నీశ్వరుని చెయిది † సత్యము తండ్రి.
 ఉడుచునది నాల్గు మూరలు
 కుడుచునదో పట్టెఁ డెదను † కోరిక లెన్నఁ
 గడువేలు లక్ష కోట్లగుఁ
 గడవంబలెఁ జెడెడు దనుకఁ † గట్టమె తండ్రి. ౨౫౧
 ఫలియించు తరులు పక్షులఁ
 బిలుచునె? పశువులును చేఁపి † పిదుకఁగ నీవే?
 వలచినది దాఁప కీయఁగ
 వలయు జనుల కదియ యొదవు † పద్ధతి తండ్రి.

తొలిబామునఁ దా నొనరుచు

ఫలమే విధి కుడుపుచుండుఁ ♦ బరు నిందింపక

ఫలమేమి ? యూరి వారలు

తలకొని విధిఁ దఱుమఁగలరె ? ♦ తప్పదు తండ్రి.

అందము కవితకు ఛందము

అందము కులమునకు నడత ♦ వ్యాధియె మేలొ

నందము పాఠెడి జెట్టికి

నంద మసతిఁ గొనుటకంటె ♦ నంటమి తండ్రి .

నదిసేయు మిట్ట మడువుల

పదురున ధన మడరుఁ బోవు ♦ పదిలమ్ముగ నుం

డదు గాన నన్నపానము

లొదవింపుము తోడు ధర్మ ♦ మొక్కటె తండ్రి.

కరిఁ దగులు శరము నూదిని

చొరదు పరుసు మృదుత నడఁపఁ ♦ జొప్పడదు మహా

పరుష శిలలో ఖనిత్రము

చొరదు మెతువు వేరు చీల్చి ♦ చొచ్చును తండ్రి.

కలిమిగల యజ్ఞ నేనియు

నిల జను లెదురేగి ఘనత ♦ యిత్తురు ధనమే

తొలఁగిన నతి ప్రేమింపదు

చెలఁగదు తల్లియును పలుకుఁచెల్లదు తండ్రి. ౨౧౮

ననుపక కాచెడు తరువులు

ననుపక పనిచేయు చతురు ♦ లవనిఁ గలరు చ

ల్లిన వెద ఫల మీయని యను

వున వెకలికిఁ దెలుపఁ దెలివి*పొదలదు తండ్రి. ౨౫౯

కదళియు శుక్తియు వెదురును

పొదలక చెడువేళ ఫలము ♦ పొందినక్రియ నం

పదయును చదువును తెలివియుఁ

జెదరఁగఁ బరసతుల బుద్ధి ♦ చెందును తండ్రి.

విను మన్ని శాస్త్రములయం

దును కర్మఫలంబుఁ ద్రెంచు ♦ త్రోవ యొకటె వా

నిని ఫలము కోరి చేయకుఁ

డనియున్నది మదిని కోర్కు ♦ లడఁపుము తండ్రి.

నేనని తానని కాదని

యానని మంచిదని చెడ్డ ♦ దని భేదంబే

లా? నీవు తాన యగుదువు

పానలె? జమ్మునకుఁ ద్రాడు ♦ వలయునె? తండ్రి.

మూఁడు పదుల యేఁడులలో

మూఁడు మలాదులను విడిచి ♦ మొనసిన నిష్కణ

జూడక నీలో నాత్మను

పాడు చదువు ముదిమిరూపు*పదురగు తండ్రి. ౨౬౩

పలువురు పెద్దలు గ్రంథం

బులలో వచించినట్టి ♦ ముఖ్యాంశంబుల్

కలవన్నియుఁ బరమేశుని

తెలియఁ బలుకు నవియె యనుచుఁ♦దెలియుము తండ్రి.

౬౪ నీ తి మం జ రి .

విద్య నేర్పినతఁడె ♦ విమల దైవతము

విద్యకుఁ దొడవగు ♦ విశద వాగ్ధార

కలిమికిఁ దొడవగు ♦ గర్వంబు లేమి

ధనులకుఁ దొడవు బాం ♦ ధవ పోషణంబు

విప్రులకుఁ దొడవు ♦ వేద శీలములు

నృపులకుఁ దొడవగు ♦ నీతి పాలనము

వణిజులకుఁ దొడవు ♦ వర ధనార్జనము

కృషికులకుఁ దొడవు ♦ కృషిచేసి తినుట

ప్రగడలకుఁ దొడవు ♦ ప్రభు మేలు కూర్పు

వీరులకుఁ దొడవు ♦ వెఱవని పటిమ

తిండికిఁ దొడ వతి ♦ ధికిఁబెట్టి తినుట

మగువలకుఁ దొడవు ♦ మాన రక్షణము

ఇల్లాలికిం దొడ ♦ విలుతేని నేవ

వెలియాలికిఁ దొడవు ♦ వెలయు పై తఱుకు

విజ్ఞానికిఁ దొడవు ♦ విద్యచే వినతి

నిఱుపేదకుఁ దొడవు ♦ నెఱి దప్ప కునికి

పెద్ద వారెల్లరు ♦ పెద్దలు కారు
 పిన్న వారెల్లరు ♦ పిన్నలు కారు
 కొడుకు లెల్లరు మంచి ♦ కొడుకులుగారు
 బంధువు లెల్లరు ♦ బంధులు గారు
 పెండ్లాడు వారెల్ల ♦ పెండ్లాలు గారు
 తక్కువతనమును ♦ తన చేతఫలమె
 తనరు గౌరవమును ♦ తన చేతఫలమె
 జనుఁడు తిరిసి యేని ♦ చదువుట లెన్న
 చదివిన వానికే ♦ సకల సత్కృతులు
 ప్రభులును చదివిన ♦ వాని మన్నింతు
 అఱిగొఱ విద్య య ♦ నర్థ దాయకము
 ధరణి పిల్లికి లేదు ♦ తపమును దయయు
 దంతికి నుండవు ♦ దాన ధర్మములు
 కొండెగానికి లేదు ♦ కూరిమి చెలిమి
 సుజ్ఞానులకు లేదు ♦ సుఖ దుఃఖ చయము
 అజ్ఞానికిం గల్గి ♦ దలుకును లజ్జ
 చెడినవారికి లేరు ♦ చెలు బాంధవులు
 కలిమి వేదఱిమి ని ♦ ల్కడ నుండలేవు
 తిరిప మెత్తుటయును ♦ తేఱఁగె బీదలకు
 తిరియువారి కిడుట ♦ తేఱఁగె దాతలకు
 నింద వచ్చు పనులు ♦ నీఁగుట లెన్న

వేదంబు నేరని ♦ విప్రుండు పొల్లు
 కులము మేల్చి చెఱుచు ♦ కుజనుండు పొల్లు
 వీలుండి చదువని ♦ వీఱిండి పొల్లు
 అనువుండి కృషి చేయ ♦ నట్టిండు పొల్లు
 వ్యర్థ వ్యయము చేయు ♦ బాలుండు పొల్లు
 పనిలేక వదరెడి ♦ వదరయు పొల్లు
 లోభి జనుండు పొ ♦ ల్లులలోన పొల్లు
 ఉపకార మొనరించు ♦ టాగి పుణ్యమునకు
 అపకార మొనరించు ♦ టగు పాపమునకు
 నక్కీర్తి యొకయేట ♦ సాధింప రాదు
 అపకీర్తి కనుమూయు ♦ నంతలో వచ్చు
 అన్ని కష్టంబుల ♦ కాస మూలంబు
 గర్వంబు కలవాడు ♦ కడతేఱలేడు
 కోపంబుచే నను ♦ కూలతల్ చెడును
 అన్ని బాధలఁ గూర్చు ♦ నయ్య యసూయ
 గురుల మాట వినని ♦ క్రూరుండు చెడును
 పతిమాట వినని య ♦ వృడఁతియుఁ జెడును
 సోమరి మోమున ♦ సొంపు గన్నడదు
 అవివేకి మొగమున ♦ నడరదు తేట
 త్రోవనే నడవుము ♦ త్రోవనే మరలు
 పెద్ద లేగునదియ ♦ వెరవగు త్రోవ.

శ్రీరస్తు.

నీ తి గు చ్చ ము .

మలి సగము.

(అన్యోపదేశములు)

నిజముగా నెల్లవారికి ♦ నీతి వీతి
అందును ఛలోక్తు లన్నచో ♦ నధిక ముదము
చాటుపెట్టి పల్కుట యన్నఁ ♦ జాల సొంపు
నింపు నింపు ననుభవంపుఁ ♦ బెంపు పెంపు.

పూతలపట్టు శ్రీరాములు రెడ్డి.

కర్త :

విశ్లేషణ .

అన్యోపదేశమనగా వేటొకదానిని చాటుపెట్టి పలుకుట, కావున వీనికి సాధారణార్థ మొక్కటియు ముఖ్యార్థము వేటొక్కటియు నై యుండును.

విషయసూచిక.

<p>౧ నూత్యుడు ౨ చంద్రుడు ౩ మేఘము ౪ వాయువు ౫ సముద్రుడు ౬ కత్తుము ౭ శంఖము ౮ కూపము ౯ గరుడుడు ౧౦ హంసము ౧౧ భ్రమరము ౧౨ కోకిల ౧౩ చాతకము ౧౪ నెమలి ౧౫ చక్రవాకము ౧౬ చిలుక ౧౭ కాకి ౧౮ పిల్లి ౧౯ బిళ్ళము ౨౦ గూబ ౨౧ మిడుగుణులుబురువు ౨౨ సింహము ౨౩ ఏనుగు ౨౪ జింక ౨౫ ఒంటె</p>	<p>౨౬ గాడిద ౨౭ బసవడు ౨౮ పంది ౨౯ కుక్క ౩౦ కప్ప ౩౧ పాము ౩౨ శేషుడు ౩౩ చేప ౩౪ వృక్షము ౩౫ చందనము ౩౬ కల్పకము ౩౭ చూలతి ౩౮ సంవెగ ౩౯ ఆశోకము ౪౦ మామిడి ౪౧ వేము ౪౨ చెఱుకు ౪౩ ఉమ్మెత్త ౪౪ ద్రాక్ష ౪౫ బూరుగ ౪౬ తుమ్మ ౪౭ మోదుగు ౪౮ తపసి ౪౯ ప్రత్తి ౫౦ కంటకారిక</p>	<p>౫౧ ఉల్లిగడ్డ ౫౨ కడు ౫౩ సార ౫౪ బెదురు ౫౫ కమలము ౫౬ జలము ౫౭ బంగారము ౫౮ ముత్యము ౫౯ తగరము ౬౦ పంజరలావుకము ౬౧ వ్యాధుడు ౬౨ కమారి ౬౩ దీపము ౬౪ కడవ ౬౫ స్వర్ణకాకుడు ౬౬ కుండలము ౬౭ నటకుడు ౬౮ త్రాసు ౬౯ గోపుర కలశము ౭౦ పాణి ౭౧ బడిక దండము ౭౨ కాలకూటము ౭౩ కడప ౭౪ లోకలి</p>
--	--	--

శ్రీకృష్ణు.

నీతిగుచ్ఛము.

౧ నూ ర్యుఁ డు.

తే|| ఎంతదాఁకఁ జంద్రుఁడు వుట్టఁ ♦ డంతదాఁక
మిడుగుఱుం బుర్వులును మిన్కు ♦ మిన్కు మనును
వేవెలుంగు పొడమినంత ♦ విధుఁడు లేఁడు
మున్నె ఖిద్యోతముల కాంతి ♦ ముచ్చ ముడుఁగు. ౧

తే|| ఎవని పాదంబు లొప్పు భూ ♦ భృచ్చిరముల
నా జగచ్చక్షువును రాహు ♦ వలమికోనఁగ
నిరులు లేచును మిడుఁగుఱుఁ ♦ బురువు లేచు
లలిని చుక్కలు వెల్లు గూ ♦ బలును మూల్లు. ౨

౨ చంద్రుఁ డు.

తే|| క్షీణతను చెంద దగ్గఱఁ ♦ జేరుచుండు
పూర్ణతను చెంద దూరంబు ♦ పోవుచుండు
మిత్రుతోడ దోషాకరు ♦ మైత్రియిద్ది
మలిన హృదయున కది తగు ♦ మార్గమెకద ! 3

తే॥ ఎక్కువగఁ జుక్కలున్నచో ♦ నేమి మింట ?
 సంద్ర ముప్పుంగునే? యిరుత ♦ సమయఁగలవె ?
 చల్లఁదనముండునె? చకోర ♦ ముల్లసిలునె ?
 అమృతకాంతి గలదె? చంద్రుఁ ♦ డవతరిలక.   ౪

3   మే   ఘ   ము .

తే॥ నదులయందు చెఱువులందు ♦ హృదములందు
 త్రావుచుండు జలము నదా ♦ జీవకోటి
 చాతకం బట్లు పోవదు ♦ జగతియందు
 నిన్ను దక్క వేడ దొరుని ♦ నీరదంబ   ౫

తే॥ శ్రమముతోడ జలముగొని ♦ జలధినుండి
 కల్ప వృక్షంబు లున్నట్టి ♦ కడకుఁ బోక
 కురియుచుండువు కడఁక నూ ♦ షరములందు
 నీ తలం పది యేమొకో? ♦ నీరదంబ!   ౬

తే॥ ఉఱుముదువుగాక సుడిగాలిఁ ♦ బఱుతుగాక
 మొత్తుదువుగాక వడగండ్ల ♦ నెత్తిమీఁద
 నీజలంబుచే జీవించు ♦ నీడజమును
 నీవ వీడఁగాఁ దగునె? యో ♦ నీరదంబ!   ౭

తే॥ కురియు మేఘంబు నల్లనై ♦ వఱులుచుండు
 నద్ది దోనంబనుచు జను ♦ లనఁగఁబోరు

మొనసి వెన్నెల కాలపు ♦ మొగులు తెల్ల
నై ప్రకాశింప లాభ మే ♦ మందు గలదు? ౮

తే॥ శరదమా! యెల్లయెడ నీవు ♦ కుఱియుచుండ
చిగురు లెత్తుచున్నవి యన్ని ♦ చెట్లు కాని
జల్లెడులమైన మాకు ముక్ ♦ జెలఁగుచున్న
యాకులును గూడ నూడెఁగా! యరయుమీవ. ౯

ర వా యు వు .

తే॥ ఓయి చండ సమీరణ! ♦ యుడుగవయ్య
యెంత ఘోర కార్యంబిది ♦ యెఱుఁగవైతి
చాతకము నోటఁ బడనున్న ♦ జల కణముల
నెగురఁగొట్టితి వక్కటా! ♦ హింసకాదె?

గ స మ ద్రు ఁ దు .

తే॥ అడుగునకుఁ ద్రోయుచుందు వ ♦ నర్థమణుల
నెత్తివైనుంచి తృణము మ ♦ న్నించుచుందు
విద్ది నీకు దోసంబు గా ♦ దే? నముద్ర!
మణి మణియె యెట్లనైనను ♦ తృణము తృణమె. ౧౧

తే॥ నావికులు నీపయిం బయ ♦ సంబు నేయ
గట్టుపె బావినీటితోఁ ♦ గడవ నించి

కొంచుబోదురు దగదీర్చి ♦ కొనఁగనెంచి
సిగ్గుగాదె? నముద్రుఁడా! ♦ చెప్పికొనఁగ. ౧౨

తే॥ రాలు మణులు ముత్తైంబుల ♦ రాళి యిసుక
పగడములు నాచు జలములు ♦ పాలు దరిని
పెట్టుఁజెట్లు కూఁతురు లక్ష్మి ♦ పేరు రత్న
నిలయమేకాని త్రావఁగా ♦ నీరు లేదు. ౧౩

చ॥ అమృతముచే సురాళియు ముఁఠారి రమామణిచేత మేరచే
త మహియు శంకరుండును సుఁధాకరుచే హరి కల్పకంబుచే
హిమగిరి పుత్రుఁడు శరణఁబుచ్చుటచే బరితృప్తులయ్యునొ
క్కమహితుఁడేనియంబుధి నఁగస్త్రుఁడుత్రావఁగనడ్డువోయేనే?

౬ రత్నము.

క॥ అరయకయొ ప్రేమచేతనొ
నరపతి యొక గాఢతాతి ♦ నయముగఁ దలపై
ధరియించినంత మాత్రన
యరుదగు వెలగలుగు రత్న ♦ మగునే తలఁపఁ. ౧౪

తే॥ సోమకాంత మణింబోలె ♦ నూర్యకాంత
మణియు స్వచ్ఛమైనదె యని ♦ గణనకొక్కెఁ
గాని తద్గుణంబులలోనఁ ♦ గలదు వాసి
అమృత మొక్కటి వేటొక్కఁ ♦ డగ్గి గురియు. ౧౫

తే॥ సంద్రమునఁ బుట్టు రత్నరా ♦ జంబులైనఁ
 దత్పరీక్షకుల్ లేకున్నఁ ♦ దఱుఁగు విలువ
 గొల్లవానికి దొరకిన ♦ గొప్ప కెంపు
 మూఁడు కాసుల కిచ్చును ♦ ముదముతోడ. ౧౭

౭ శంఖము.

తే॥ కఠినతయుఁ గీట గృహత వ ♦ క్రతయు శూన్య
 మయ్యు క్షీరాంబు సంభవ ♦ మైనయంత
 నేమి గొప్ప గుణంబుచే ♦ నిందిరేశుఁ
 డిట్లు చేపట్టె శంఖమా! ♦ యెఱుఁగరాదు. ౧౮

క॥ జలనిధి జనియించితి ని
 ర్మలినము దేహంబు మఱి ర ♦ మాపతి కరమం
 దలరుదువు కాని యొకరును
 కల కుటిలత మాన్నరైరి ♦ గా? శంఖంబా! ౧౯

తే॥ తండ్రి రత్నాకరుండు సో ♦ దరియొ లక్ష్మీ
 శంఖమా! యింట నింట బి ♦ చ్చంబుకొఱకు
 రోదనము నేయుచుండు మొ ♦ త్తోయటంచు
 పెట్టి పుట్టని వారికి ♦ పుట్టదు గద! ౨౦

౮ కూపము.

తే॥ అల్ప తోయంబయైన వ్య ♦ యంబు హెచ్చు
 దరియు గుణయుత రిక్తపా ♦ త్రములు మరలఁ

బూర్ణతం బొందుచుండు నికా ♦ బొందినంత
నీవు కూపమా? భువిఁ జిరం ♦ జీవి వగుమ! ౨౦

తే॥ జీవనాగారకూపమా! ♦ జీవనంబు
జనుల కవ్వారిగాఁగ లే ♦ దనక ప్రీతి
నొసఁగఁ దలఁచితివేని నీ ♦ యొద్ద నుంచు
కొనుము గుణయుత పాత్ర మొకొండు దరిసి. ౨౨

తే॥ సగుణ సత్పాత్రములు నీదు ♦ సరసఁ జేరి
వినతిమై నిన్ను కాంచు జీ ♦ వనము కొఱకు
రూపమున నల్పుడవ యైనఁ ♦ గూపముఖ్య!
దాతవగుటచే దొడ్డగాఁదలఁచు వారు. ౨౩

తే॥ జీవనంబుకై నిను చేర ♦ నీవు కూప
ముఖ్య! బహుగుణ గరిమ గ ♦ మ్యుండవైన
నిట్లు పాత్రానుగుణముగా ♦ నిచ్చుచుండు
వతి వివేకిపి నీకు జ ♦ యంబు లగుత! ౨౪

తే॥ చాల నల్పుండ నని యిట్లు ♦ జాలి చెంద
వలదు మది నెప్పుడును కూప ♦ వర్య! ధన్య
తముండ వత్సంత సరస వృ ♦ దయుండ వగుచుఁ
బరగుణ గ్రహణీయతఁ ♦ బరఁగు కతన. ౨౫

౯ గ డ డు డు.

తే॥ పాము పామని జనులెల్ల ♦ భ్రాంతు లగుచు
మదిని భీతి చెందినను చెం ♦ దుదురుగాక
పక్షి రాజు భక్షించెడు ♦ వానియందు
మృదు మృణాలంబ యగుఁజూపిగా ♦ యదియుఁజూడ.

౧౦ హంసము.

తే॥ ఎల్లయెడలఁ దామరలచే ♦ నెనక మెనఁగు
కొలఁకులున్నవి యెన్నియో ♦ కువలయుమునఁ
గాని హంసరాజమునకు ♦ మానసమునఁ
గాక మానసమున నింపు ♦ గలదె నిలువ? ౨౭

ఆ॥ కొంగ యంచ రెండు ♦ రంగున భేదంబు
లేకయుండుఁ గాని ♦ లోకమందు
పాలు నీరు వేఱు ♦ పఱచు గుణాన హం
సంబు హంసమే బ ♦ కంబు బకమె. ౨౮

తే॥ అమల గంగా తరంగంబు ♦ లందు తూఁగి
కనక పంకజ రజ మధ్య ♦ మునను పెరిగి
వెలయు రాజహంసం బిష్ట ♦ విధివశమునఁ
గంతు నాఁచు రొంపి జలంబుఁ ♦ గాంక్షఁజేరె. ౨౯

తే॥ అంచ సంజఁ బథిశ్రమ ♦ మపనయింప
కాక బకముల కడఁజేరఁ ♦ గా హసించి

మూఁగ యని యవ్వి తెక్కలఁ ♦ బొడిచి యీడ్చె
నవమతికి హేతువగును నీ ♦ చాశ్రయంబు. 30

౧౧ భ ప ర ము .

తే॥ రాత్రి కడచును వేకువ ♦ రాకపోదు
భానుఁ దుదయించు వికసించుఁ ♦ బంకజములు
అనుచుఁ జుతింపఁ గోశ గ ♦ తాళి యకట!
తూఁటితోఁ దామరను కరి ♦ త్రుంచివైచె. 3౧

తే॥ చిత్రపద్మంబు నళి కాంచి ♦ చిత్ర మనుచు
వ్రాలి గండము తేనె మా ♦ ర్దవము లేమిఁ
గాంచి తలయూఁచి యిది యేటి ♦ దంచు శిరము
వంచి సిగ్గుచే నెచటికో ♦ వదలిపోయె. 3౨

తే॥ కరి కపోల మదంబునఁ ♦ బెరిఁగి విరియు
నంబుజ రజంబుచే వాసి ♦ తాంగమైన
భృంగ మిప్పుడు కాలంబు ♦ వెడలఁబుచ్చు
వేఁప జిల్లేడు పూలండు ♦ విధి వశమున. 33

౧౨ శో కి ల .

తే॥ ఓయి శోకిల! మానంబు ♦ నుడిగి సుంత
పంచమశ్రుతి నొకపాట ♦ పాడు మిచట
నట్లు కాకున్న నిన్నెవ్వ ♦ రరయువారు
మాల కాకులు నిండిన ♦ మావియందు 3౪

- తే॥ కాక వృక ఘూక ఒక భేక ♦ గణములార !
 వినతితోడ మిమ్మొకమాట ♦ వేడికొందుఁ
 గలకలము మాని నెమ్మది ♦ గనుఁడు నుంత
 ఇంపగు రవమ్ము పికము కా ♦ వింపఁదొడఁగె 37
- తే॥ కాకి నలుపు మఱియుఁ ♦ గోకిలయును నల్పు
 వన్నెయందు భేద ♦ మెన్నలేదు
 భూమి జనుల కించు ♦ నామని యే తేర
 కాకి కాకియే పి ♦ కంబు పికమె. 38
- తే॥ సకల జన రంజకంబు వ ♦ సంత రజని
 నింపుగాఁ గోకిలాలాప ♦ మెనయకుండు
 సంతదాఁ కాలపించుఁగా ♦ కన్నియెడలఁ
 గాక కుక్కుటములు ఒక ♦ భేకములును 39
- తే॥ చెవిటి వారలు నిండిన ♦ భువన మిద్ది
 మృదు మధుర కూజితంబుచే ♦ మేలులేదు
 త్వత్కలా దరిద్రులు వీరు ♦ పరభృతంబు!
 వన్నెచేఁ గాకి యనియె ని ♦ న్నెన్నువారు. 39
- తే॥ ఓయి కోకిలా! నీపాట ♦ యుడుగు మింక
 వాసకారిది తడియయ్యె ♦ వసుధ యెల్ల
 కడిమి మోసులు పుట్టె భే ♦ కంబు లిపుడు
 వక్త లగుచుండ నిను విను ♦ వార లెవరు? 39

తే॥ ణోకిలా ! పాట లింకజాలు ♦ మ్రూంకుమీండం
 గూరుచుండుము వినవారు ♦ గూడ లేరు
 కాకిమూంకలు కటువుగా ♦ గలకలంబు
 నేయు నిప్పు డామని గాదు ♦ శిశిరఋతువు. ౪౦

తే॥ ణోకిలా ! యరణ్యం బిది ♦ ఘోరతరము
 కాకి మూంకలు గూండ్లకు ♦ వీంకజేరి
 ఘోషణము నేయుచున్నవి ♦ గూబ లదర
 నీదు పంచమారావంబు ♦ నిలుపడగును. ౪౧

౧౩ చాతకము .

తే॥ చాతకం బొక్కటే మాని ♦ జగతియందు
 వెలయు జాలకాలంబు జీ ♦ వించుంగాత !
 వేడబోయిన నింద్రునే ♦ వేడబోవు
 నొండె దప్పిచే మరణంబు ♦ నొందునొండె. ౪౨

తే॥ ప్రాణముల భరియించె న ♦ వశ్య కార
 ణంబుచే జగంబునఁ జాత ♦ కంబు నిజము
 ప్రార్థనా భంగ భీతిచే ♦ బ్రాణమైన
 విడుచుంగాని శక్రుని దక్క ♦ వేడబోదు. ౪౩

తే॥ మొలచె గింజలు తీవీయల్ ♦ మోసులత్తైఁ
 జెట్లు చిగిరించె జనము హా ♦ ర్షించె గురియఁ

బడదు తననోట నొకటేని ♦ వానచినుకు
పాతకం బేమి చేసెనో ♦ చాతకంబు

ర౪

తే॥ కలవు మొగుభులు దగయార్చు ♦ కడఁక గలవి
వానకోయిలా! శ్రమనొంద ♦ వలదు తాభు
మిద్ది శారదాబ్దము నీభు ♦ లిందులేవు
ఉఱుము నూరక యొక బిందు ♦ వుర్విఁబడదు.

ర౫

తే॥ వానకోయిలా! వినుమొక్క ♦ పలుకు వినుతు
పెక్కు మొగుభులు కలవు వి ♦ స్వీధియందు
కొన్ని యూరక గర్జించుఁ ♦ గొన్ని కురియుఁ
గనిన వానినెల్లను వేడఁ ♦ గడఁగ కయ్య.

ర౬

తే॥ ఇతర పక్షులు దగగొన్న ♦ నెచటనేని
నదుల చెఱువుల నీరాను ♦ నర్మిలిమెయి
కడకు వానకోయిల శుష్క ♦ కంఠమైన
నొరుని వేడదు కోరదు ♦ దరియఁబోదు

౧౪ న మ లి .

తే॥ ఓయి మేఘుఁడా! వినుము నా ♦ యొక్కపలుకు
వానకోయిలవోలె జీ ♦ వనము గోర
నీవు నర్పజనామోద ♦ నినద మింత
నెమ్మిఁజేయ ముదమునొందు ♦ నెమ్మి నేను.

ర౭

౧౫ చక్రవాకము.

తే॥ అజ్ఞమిత్రుండు దినకరుఁ డస్తమించె
చక్రవాకమా! ధైర్యంబు డ సడలనీకు
వశమె విధిని దాటంగ డ నెవ్వరికినేని
ధీరులే యాపదలు దాటు డ వారు నిజము. ౪౯

౧౬ చిలుక.

తే॥ నకల పక్షులు స్వచ్ఛంద డ చారు లగుచుఁ
దిరుగుచుండఁగ నక్కటా! డ ధరణీయందు
శుకము పంజరమునఁ జిక్కి డ న్రుక్కుచుంటు
కప్ర చాతుర్య మృదుల వా డ క్షలము నిజము. ౫౦

తే॥ శుకమ! చిరకాల మిట్లు కిం డ శుకముఁ గాంచి
ఫలము భుజియింత మనుకోర్కి డ వలదు వలదు
బయటి డాలును నమ్మి నీ డ వలెనె యిచట
మోనపోయిరి పెక్కండు డ మున్ను నిజము. ౫౧

తే॥ జ్వల పంజరమిది తల్పు డ చెడియెఁ జలుక!
తుంటపిల్లులు తిరుగాడు డ చింట నుండె
వదనమును మూయు మింకను డ వదరఁబోకు
సామరులకు నీపల్కులు డ ప్రమద మిడవు ౫౨

చ॥ అనుచిత వాక్కలారసికులక్కట! యిక్కడి పల్లెవాండ్లు చే
తను కడుమోటువిండ్లుగొని తక్కు కయేయుటయే ప్రియంబుగాఁ

గొని మనువారు కీరమ ! యః కుంతిత క్రమ రవంబు సేయఁగాఁ
జనదిఁక మానమే తగినఁ చందము డగ్గఱిమాన డాఁగుమా.

తే॥ చిలుకకున్న సురూప సు ధీలతలును
వదరుటలు సుభాషితములు ధి వఱదఁబోవు
నింతి చప్పుడు గాకుండ ధి నేగుదెంచి
యెదుటఁ బ్రత్యక్షమై పిల్లి ధి యెనసినంత. ౫౪

౨౭ కా కి .

తే॥ కోకిలల గుంపుతోఁ గూడి ధి కాకియున్న
నెఱక లొడలు రంగున భేద ధి మెఱుఁగరామి
సరయు వారెవ్వ రిది కాకి ధి యని జనములు
కా యనుచుఁ దానుగా నది ధి కూయకున్న. ౫౫

తే॥ పండ్లు తినుగా కొడలు నల్పు ధి పరఁగుఁ గాక
మావి గున్నలపై నెట్ల ధి మనలుఁగాక
గండుఁగోయిల నడవడుల్ ధి గాంచుఁగాక
కల రుతంబునఁ గాకంబు ధి కాకమె కద ! ౫౬

క॥ ప్రతి గృహమానఁ బ్రతి తరువునఁ
ప్రతి తీరంబునను కాకి ధి పఱచు చఱచుచుకొ
మఱిఁ దృప్తి చెంద దంచయొ
ప్రతుకుచు నబ్జంబులందె ధి బ్రాఁతిగఁ దనియుకొ.

మ॥ కలదే పించము కేకకట్లు? గొరవంకంబోలె మాటాడుదే?
 చిలుకంబోలె బరింపఁగాఁగలవె? హంకంబోలె సర్పింతువే?
 కలనాదంబు పికంబుఁబోలె వినుతే? కాంక్షింప నీకెవ్విధి
 గలుగుక బంగరు పంజరస్థితి వృథాకాకా యనం గాకమా!

తే॥ కాంచన మయమ్ముగాఁ జేసి ♦ గాత్రమెల్ల
 మానికంబు ముక్కునకు న ♦ మర్చి యొకొక
 యీకకకున్ మణుల్ చెక్కిన ♦ యేని భువిని
 కాకి కాకియే హంసంబు ♦ గాదు నిజము. ౯౯

రా పిల్లి.

తే॥ మద మదేల బిడాలమా! ♦ మనుజు పతుల
 మణిమ యాంతఃపురంబు ♦ మసలినంత
 నీకు లేదది పట్టాభి ♦ మేకవేళ
 నుండు బయటి గజమునకే ♦ మండనములు. ౯౦

తే॥ పంజరమ్మున నింపుగాఁ ♦ బాడుచున్న
 చిలుకఁగాంచి మార్జాలమా! ♦ చిట్టు మనదె?
 నీయొడలిఁ జీల్చు కోతల ♦ నెగడుచుండు
 శునక మెదుట నీశక్తిని ♦ చూపరాదె? ౯౧

తే॥ చిలుకకై వడిఁ బాడఁగాఁ ♦ గలవె నీవు?
 వ్యాఘ్రీకింబలె బలము వీ ♦ ర్యమ్ము గలదె?

నక్కవలె సమయస్ఫూర్తి ♦ నడనఁగలవె?
సిగ్గులేనిది నీవృత్తి ♦ చీలి! యరయ.

౩౨

౧౯ బ క ము .

తే॥ పికమువోలె సుస్వరము భా ♦ వింపలేదు
హంసముంబోలె గతిని లా ♦ స్వంబులేదు
నెమలికింబలె బర్హంబు ♦ నెగడలేదు
కాని గుణమొండు బకమందు ♦ గలదు వ్రతము. ౩౩

తే॥ మెడయు ముక్కును తెక్కలు ♦ నొడలు నుంత
కదల దొంటికాలను నిల్పుఁ ♦ గలదు ముద్ర
యోగివోలె నిష్ఠను తాల్చి ♦ యుండు నైన
గండె గనఁబడుదాఁక బ ♦ కవ్రతంబు. ౩౪

తే॥ రెండు పక్షముల్ తెల్పవా ♦ రిత గమనము
స్థాణు శిరమె వాసము సదా ♦ మీస భుక్తి
కొంగ చంద్రు గుణంబులఁ ♦ గొఱలనేమి?
గుణము తగుచోట నున్ననే ♦ గురుత గాంచు. ౩౫

౨౦ గూ బ .

తే॥ మిత్రు కరముల విశ్వంబు ♦ మేలుకాంచి
యెల్ల తమతమ పనుల వ ♦ ర్తిల్లుచుండఁ
గనులు తెఱవకుండును గ్రుడ్డి ♦ కరణి గూబ
తన పురాకృత కర్మంబు ♦ ననుభవింప. ౩౬

౨౧ మి క్కు గు ఊఁ బు రు వు .

తే॥ ప్రొద్దువోయెను చంద్రుని ♦ మొగులు గప్పె
గగనమందున రిక్కలుం ♦ గానరావు
వట్టి చీకటి నీవైన ♦ వజ్రలుమయ్య
మికుఁగుఊంబుర్న ! మినమిన్కు ♦ మిన్కు మనుచు.

౨౨ సింహము .

౮॥ ఒంటివాఁడ నాకు ♦ నొరులెవ్వరును లేరు
కృశతఁ జెందినాఁడఁ ♦ గీడుపడితి
ననెడిచింత నుంత ♦ మననునఁ బుట్టంగఁ
బోదు కేసరికిని ♦ భూమియందు.

౬౮

తే॥ ఒక్క సత్పుత్రుతోఁగూడి ♦ యుత్సహించి
చెందుచుండును సుఖనిద్ర ♦ సింహి యడవి
కొడుకు లొక పదుగుండ్రు తఱ ♦ గూడియుండ
మోఁత మోయును గాడిదఁమూఁపు విఱుగ.

౬౯

తే॥ పొలము మేయు మెకంబులఁ ♦ బోవఁద్రోల
తృణమయంబగు వెఱబొమ్మ ♦ యేని చాలు
సింహ మాక్రమించిన భూమి ♦ చెలఁగి కావ
గుఱ్ఱములు చాల వంతకే ♦ స్థలును గావు

౭౦

తే॥ నడవలేని ముసలిదైన ♦ బడుగె యైనఁ
గుంటిదైనను మఱి కను ♦ గ్రుడ్డిదైనఁ

జాలియుండును మృగరాజు ♦ చంపు ననెడి
ప్రాణభీతి గూర్చగ గజ ♦ రాజమునకు. 20

తే॥ సింహమున కరణ్యమున సం ♦ స్కృతీయులేదు
పట్టముం గట్టరెవరు చే ♦ పట్టె దాన
స్వీయ విక్రమాద్భుత శక్తి ♦ చేత వస్య
సత్త్వములపైఁ బ్రభుత్వంబు ♦ సంక్రమింప. 21

శా॥ జింకల్ క్రేళ్ళులు దాఁటెఁ బండులును వ్ర ♦
చ్చెం బల్లముల్ వ్యాఘ్రముల్
పొంకంబార మదించె దూఁకె శశకం ♦
బుల్ కూసె గోమాయువుల్
శంకాలేశములేక చెట్ల విఠిచెఁ ♦
నగ్గాడి యెన్లుల్ మృగేం
ద్రాంకం బేమియు లేనియంతనె యర ♦
ణ్యం బొందె నీ దుర్దశక. 22

ఉ॥ అక్కలచేవచే నెగిరి ♦ తేని గృహంబునఁ గాకి తిన్నచోఁ
దక్కెనె దానిచే ఘనతఃతాతెనె న్యూనతచే మృగేంద్రుఁడుఁ
మిక్కిలి దంతిఁగూల్చి బలుఃమేలిమితిండి గ్రహించి యంతఁదాఁ
జక్కటి గవ్వలంచు నటఃజాఱఁగ వీడును మాక్తికంబులఁ.

తే॥ గుహను మృగపతి హాయిగాఁ ♦ గూర్కుదాఁక
సంచరించు మృగాళి స్వ ♦ చ్చందవృత్తి

నిదురలేచి కేసరములు ♦ విదిరిచిగొని
గర్జనము నేయ బుద్ధులు ♦ కలఁగఁబాటు. 21

23 ఏ స ఁ గు .

తే|| మదగజము మస్తకంబుపై ♦ మలము విడువ
కాకి కది తన వంశాను ♦ గతమ యగును
దానిచే నేనుఁగున కైన ♦ తక్కువేమి ?
కాకి కాకియె మఱి చూడ ♦ గజము గజమె ? 22

తే|| ఏను తినినత్తు రాలిన ♦ యెంగిలి గొని
చీమ లొకకోటి జీవించుఁ ♦ జితలేక
తగ్గు గాదు గజమునకు ♦ దాని వలన
అరయ గొప్ప వారి గుణంబు ♦ లట్టు లుండు. 23

తే|| ఏను బంధనస్థంబైన ♦ నెసక మెసఁగ
వేయిమందిని భరియించు ♦ వెరవరి యగు
కుక్క స్వచ్ఛందచారిత్రై ♦ కొఱలుచున్న
స్వోదరంబునకే దుఃఖి ♦ మొందుచుండు. 24

తే|| పిల్లియును కుక్కయును రాజు ♦ వేళ్ళమందు
తిరుగుచుండియు నొకయింత ♦ గురుత గనునె?
బయల నేనుఁగు బంధింపఁ ♦ బడినవైన
కౌరవంబున లోటును ♦ గాంచునేమి ? 25

తే॥ పంది గంపెండు కూనలఁ ♦ బడయుఁ ద్వరగ
నవి దరిద్రములై తిండి ♦ కలయుచుండు
ఏనుఁ గరుదుగ నొకపిల్ల ♦ నీనినంత
లీలఁ బ్రభువుచే నద్ది లా ♦ లింపఁబడును. ౮౦

తే॥ కాళ్ల సంకెలల్ పాశంబు ♦ కంఠమందు
నెత్తిపై సృణిపోటు బం ♦ ధితము మూఁపు
నరుండు పైన కూర్చుండును ♦ మరణయోగ్య
వృత్తి గలిగియు గజమ ! నీ ♦ కేల మదము ? ౮౧

౨౪ జంక .

తే॥ హే కురంగమా ? వదలి పో ♦ యెడ వదేల ?
పొలమునందలి వరి మొల ♦ కలను గాంచి
కసవు విల్లు కసవుతూపు ♦ కసవుచేతఁ
గట్టు వెఱబొమ్మ యగు నిది ♦ కాఁడు నరుండు. ౮౩

తే॥ హా ! కురంగి ! తపోవన ♦ మనెడి భ్రాంతిఁ
జేరితివి బోయపల్లెను ♦ చెడుగు గలుగు
నఱకు చీల్చుము తిను త్రావు ♦ కొఱుకు మనుచు
నిచటి చిలుక లేనియు వచి ♦ యించుచుండు. ౮౪

తే॥ పోతరంబునఁ గన్నులు ♦ మూఁత వడఁగ
హరిణులంగూడి క్రీడించు ♦ హరిణరాజ !

ఇద్ది హరి సఖి భిన్న క ♦ రీంద్ర కుంభ
సార ముక్తామయంబు ♦ విహార సీమ. ౮౫

తే॥ వ్యాధ బాధయు లేదు ద ♦ వాగ్ని లేదు
వలలులేవు వేర్విధమైన ♦ భయము లేదు
అనుచు జంక చంద్రుంజేర ♦ నచటఁగూడ
రాహు దంతవ్రణముచేత ♦ రాయిడి పడె. ౮౬

౨౫ ఒంకె .

తే॥ బిడలు పెక్కువంకరలకు ♦ నునికి పట్టు
స్వరము చూతమా శ్రవణ సం ♦ జ్వరకరంబు
మొగము గన వికారములకుఁ ♦ బుట్టి నిల్లు
ఆశుగతి నొంకెకెల్లఁ ద్రో ♦ యంగఁబడియె. ౮౭

౨౬ - గా డి ద .

మ॥ కనరా రాసభ! వస్త్రవాహివయి కుఁగ్రాసంబు భక్షింతువే
ల? నృపాశ్వావసథంబుచేరి సెనగల్ ♦ భక్షింపు సంప్రీతిమై
వెనుతోకల్లలవెల్ల వాజులని యాశ్శ్వీయాధికారుల్ తలం
త్రు నృపుండు సరియంచు నెక్కును తటస్థుల్ సత్యమన్య
ప్రజల్. ౮౮

౨౭ బ స వ ఁ దు .

తే॥ బండిసీద్దుచుఁ దిరిగెడి ♦ పనియు లేదు
అలయ మోయుట లేదు సే ♦ ద్యమును లేదు

దేవశవుఁడిండి బసవఁడు ♦ తృప్తిఁ దినుచు
నిద్ర చెందెడిఁ గంటిలే ♦ నీటుగాఁగ

౮౮

ఆ॥ త్రాడు దగులులేక ♦ తలఁచువారును లేక
వీధులందు నడచి ♦ విచ్చలవిడి
పరుల క్షేత్రములను ♦ పైపయి మేయుచుఁ
దిరుగుచుండు బసవ ♦ ద్రిమ్మరీఁడు.

౯౦

అ వం ది .

తే॥ సర్వ జన మోదకారిణి ♦ స్వర్గ గంగ
విమల జల పూర్ణమై వెల్లి ♦ విరియుచుండ
ముఱికి గుంటను కంపుచే ♦ మురుగు నీరు
ప్రబల తోషఁబు నించు వ ♦ రాహమునకు.

౯౧

అ క క క .

తే॥ పొనఁగ నీజాతి గుంపుతోఁ ♦ బుల్లెల కడ
జగడమాడు రణప్రియ! ♦ సారమేయ!
రాజగృహమునఁగల గజ ♦ రాజుఁగాంచి
కడఁక మొఱుగకు మది వృథా ♦ కంఠశోష.

౯౨

తే॥ కేసరంబులు మెడకుఁ ద ♦ గిల్చి సింహ
పీఠిపై శ్వాసమును నిల్వఁ ♦ బెట్టినంత

మొనసి మత్తేభ కుంభ పా ♦ టన పటిష్ఠ
సింహ గర్జన మది యెట్లు ♦ నేయనేర్చు?

౯౩

30 క ప్ప .

తే॥ ఎన్నో నదుల నీరము వచ్చి ♦ తన్ను చేర
రత్న నిధి సముద్రుండు గ ♦ ర్వంబు గొనఁగ
కాంచి గోప్పాద నీరంబు ♦ కప్ప యటచు
నందఱును నాకు 'కొఱకొఱ' ♦ యని వెగటుగ ౯౪

30 పా ము .

తే॥ కూపమునఁ జేరి భేకముల్ ♦ కుఱకుఱ యని
బెక బెక యటంచుఁ గూయును ♦ వెగటుగాఁగ
కరి కరంబును పోలు నా ♦ కార మొప్పు
త్రాఁచు ప్రత్యక్షమై తమ్ము ♦ దరియుదాఁక. ౯౫

చ॥ శిరమునమానికంబుగుహ ♦ నేవ్యనివాసముత్యాగ మొంటిపై
పొరలు తనంతయకా విసతి ♦ బోనము మారుత మొంటినున్ని పై
నరయఁగ వక్రవర్తనము ♦ నంగిట చిల్చును రెండు నాలుకల్
సారిదిని మంచిచేఁ జెడుగు ♦ చొప్పుడు నేమిది వింత సర్పమా!

31 శే షు ఁ దు .

తే॥ ఘణులు గల వనేకములు ప్ర ♦ పంచమందు
భేక భక్షణ తత్పర ♦ పృత్తి దనర

నందు శేషుఁడొక్కండె కృ ♦ తార్థ తముఁడు
ధరణి భారంబు మోవంగ ♦ దక్షుఁ డగుట.

౯౭

33 చే ప .

తే॥ లోతఁ నీటను వసియించు ♦ లోహితంబు
మిడిసిపడక క్రమంబుగా ♦ మెలఁగుచుండు
స్వల్ప జలమునఁ దిరుగాడు ♦ శఫరి యెంతో
మిడిసి మిడిసి పడుచునుండు ♦ మిడుకుచుండు.

౯౮

3౪ వృక్షము .

తే॥ ఔర వరజన్మములును ధ ♦ న్యములు నైన
చెట్లు సకల జీవుల కుప ♦ జీవనములు
తమ్ము కోరి వచ్చినవారు ♦ తనియు చుండు
రరిగి మరల రూరకయె హా ♦ తాశులగుచు.

౯౯

తే॥ పత్ర వల్కల చ్చాయల ♦ ఫల సుపుష్ప
దారు మూల నిర్యాస గం ♦ ధముల భన్ద
తోక్క సంతతిచేఁ గోర్కి ♦ తోడ వచ్చు
జనులఁ దనియించుచుండు వృ ♦ క్షములు జగతి.

౧౦౦

తే॥ వదనమునఁ గ్రూర విషమును ♦ వదలుచుండు
సురగములు మూలమును చుట్టి ♦ యుండునేని

తరువు ఫల భార యుతమయి ♦ తనరియున్న
జనములకు దానిచే బ్రయో ♦ జనము గలదె ! ౧౦౧

తే॥ పిడుగు మంచును దావాగ్ని ♦ సుడియుగాలి
నెంతవఱకు సహింతువో ♦ యంతవఱకు
రహి నొనర్పు పరోపకా ♦ రంబు వృక్ష
రాజమా ! నీవు జన్మ సా ♦ ర్థకముగాఁగ. ౧౦౨

తే॥ కొన్ని క్రొంజిగుళ్ళులఁ గొన్ని ♦ కుసుమములను
కొన్ని ఫలముల నీడను ♦ కొన్నియిచ్చుఁ
గాని మండు వేసంగిసి ♦ క్రాఁగుచుండు
తరువుల కొకింత నీరిచ్చు ♦ దాత లేఁడు. ౧౦౩

ఉ॥ తింటిమి పండ్లు సేద తగఁ ♦ దీతెను నీచిగురాకు సెజ్జపైఁ
గొంటిమి నిద్ర చల్లనగు ♦ కూప జలంబుల డప్పిదీతె నీ
నంటు ప్రశస్తమయ్యె సుమ ♦ నః పరితోష మెలర్చె వృక్షమా!
యుంటివి నత్పథిక్ మరల ♦ నొప్పెడు దర్శన మేగు దెంతుమే!

౩గీ చందనము .

తే॥ విధివశంబునఁ జందన ♦ విటపి యిలను
ఫల కుసుమ వర్జితంబయి ♦ పరఁగె నైన
నిజ శరీరంబు సమయించి ♦ ప్రజల తాప
మపనయించుచు నున్నది ♦ యనుదినంబు. ౧౦౪

తే॥ కలుగుటెన్న సానువులందు ♦ కాష్టజాతి
 సంగమా భుజంగములతో ♦ జరగుచుండు
 స్వీయ గుణము సుగంధమై ♦ చెలఁగుకతన
 చందనమునకు మహిమంబు ♦ చేరె జగతి ౧౦౬

తే॥ కొన్ని రాజపత్నుల కేళిఁ ♦ గొజలుఁగాక
 కొన్ని ఫలములచేఁ దృప్తి ♦ గూర్చుఁగాక
 చందనమ! నీవు నీయొడల్ ♦ సమయఁజేసి
 పరుల దేహ తాపము దీర్చు ♦ పరమ గుణివి! ౧౦౭

3౬ కల్పకము.

తే॥ కోరినపుడు లేదనకయుఁ ♦ గొసరకిచ్చు
 కల్పకంబు నదనుదాఁకఁ ♦ గాచెనేని
 దానికిని జగతిని గల ♦ తరు వరముల
 కే విశేష భేదము గణి ♦ యింప నగును? ౧౦౮

32 మాలతి.

తే॥ ననల గుత్తులచేఁ జాల ♦ నమ్రములగు
 లతలు పెక్కులు గలుగు ని ♦ లాతలమునఁ
 గాని శ్రాంతిఁజెందినయట్టి ♦ గండుఁదేఁటి
 శ్రమము మాలతి యొక్కటే ♦ సాగఁదోలు. ౧౦౯

తే॥ హృదయ హఃరియా హేతువొం ♦ దెదియొ కాఁగ
 ప్రేమకు విశేషగుణములు ♦ పెక్కులేల?

వనము వికసింపఁ బిక కల ♦ ధ్వనియు నింప
నరయు మామని మాలతి ♦ విరియదేల? ౧౧౦

3౮ సంపాదక .

తే|| చంద్రచెట్ల గుంపున నొక్క ♦ చంపకంబు
మఱుఁగుపడియున్నఁ గనులకు ♦ నెఱుఁగరాక
పూలు పూవ గంధవహుఁడు ♦ పుష్ప గంధ
మెల్లెడలకుఁ గొంపోవుచు ♦ నెఱుకపఱుచు. ౧౧౧

3౯ ఆశోకము .

తే|| నీడనేమి? యడఁగియేమి ♦ నిక్కియేమి?
చిగిరిచియునేమి? మఱి నని ♦ చియును నరియె
డస్సి యాఁకలిచేఁ జాలఁ ♦ (గుస్సి వచ్చు)
శాటసారి కశోకమా! ♦ ఫలము లిత్రై? ౧౧౨

౪౦ మావి .

తే|| పారిజాతాది పరిమళ ♦ బహుళములగు
తరువు లెల్లెడ నున్నవి ♦ దండిగాఁగ
నైన నొక్క రసాలమే ♦ యవనిలోన
నింపు గూర్చుచున్నది పిక ♦ హృదయమునకు. ౧౧౩

తే|| మావి మధుర కీర్తిని విని ♦ మచ్చరమున
కంటగించెను పనస ♦ శౌంకాయలోన

తాతె జలము దోస పగిలె ♦ ద్రాక్ష స్రుక్ష్మ
మొగము ముడిచెఁ గజ్జరము జంబువు మసిగొనె.

తే॥ చెమట వోయెను బడలిక ♦ శిథిలమయ్యె
దప్పిదీతెఁ బికధ్వనిం ♦ దనిసె మనసు
నిన్ను చేరఁగ మాకు న ♦ న్నియును గలిగె
సెలవె? చూతమా! నీకు స్వ ♦ స్తియగుఁగాత! ౧౧౫

౪౧ శ మ .

తే॥ చిత్రముల విచిత్రము మహా ♦ చిత్రమిద్ది
విధి యుచితరీతి సృష్టించె ♦ వేఁపచెట్టుఁ
దత్ఫల రస కళాభిజ్ఞ ♦ తతియె వేఱు
కనఁగ నయ్యదియే పలు ♦ గాకి మూఁక. ౧౧౬

౪౨ చె ఱ కు .

తే॥ సరస మధుర సంతత మనో ♦ హర సుమూర్తి
వగుదు వద్వితీయ ధను వ ♦ నంగ మూర్తి
కిన్నియును సరియేకాని ♦ యేల చెఱక!
నిన్ను సేవింపఁ గ్రమముగా ♦ నీరసెంత. ౧౧౭

తే॥ విరస భావంబు మొగమునఁ ♦ బెక్కు గనువు
లొడలిపైఁ గొంత శ్రమియింప ♦ కున్న ఫలము

లేదు రస లిప్పులకు నీదు ♦ తీలలివ్వి
తగవు చెఱకా! తగును నీకు ♦ దారణంబు. ౧౧౮

తే॥ విఱిచినను నలఁచినను మా ♦ ధుఱిమ విడద
అంగము వికారమే యైన ♦ నభిమతంబ
వృద్ధిపొంద దక్షేతాన ♦ వేసినంత
నివ్వి దోసంబు లగునొకో ♦ యిత్సువునకు. ౧౧౯

౪౩ ఉ మ్మై త్త .

తే॥ అమృత మాధుర్య సారంబు ♦ నందినట్టి
పనసకుం గంటకము లుంట ♦ పాడియె యగు
పిచ్చి నేవించు వారల ♦ కిచ్చు నీకు
నుమ్మెతా! కంటకము లుంట యోర్వఁదగునె? ౧౨౦

తే॥ ధూర్త! యున్నత్త! బాలేందు ♦ మూర్తియుండఁ
దగినచోట శంభుఁడు నిన్ను ♦ తాల్చినంతఁ
గలువ లుల్లసిల్లునె? యిరుల్ ♦ తొలఁగఁగలవె?
కడలి పొంగునే? నలతాలు ♦ కరఁగునేరు? ౧౨౧

తే॥ పనసతోఁ గంటగించితి ♦ పరులు తాఁక
నీక కంటకీర్వంబుఁ బూ ♦ నితివి వృథగ
విబుధులు హసిత్రుగాని నే ♦ వింపఁ బోరు
ఉమ్మెతా! నిన్ను నేవింప ♦ నొందుఁ బిచ్చి. ౧౨౨

౪౪ వ్రాక్ష .

తే|| కంటకాపృతమై త్సుద్ర ♦ కంబు నైన
 బదరియే యుష్టమునకు మో ♦ దదమ యేని
 కవి కవిత్వ పాక వినుతి ♦ గన్న వ్రాక్ష
 దొరక సాక్షా దమృతసిద్ధి ♦ కరణి గాదె? ౧౨౩

౪౫ బూ దు గ .

చ|| కమల వనాశ హంసలు సుగంధరసాశను పట్టదంబులున్
 ప్రమదమునించుపండ్లనుచుఁ బాంథులుకాకులుగ్రద్దగుంపుమాం
 సములభియించె నంచు నినుఁచాలఁగ దవ్వులఁ గాంచిరాఁగ మో
 సము నొనరింతు సారెకునుఁశాల్కలి! యున్నతిచే సుమాలిచే

ఉ||కాయమునిండముండ్లు తగుఁగంధములేదు సుమంబులందుతా
 మియవు నీడ నీచివుభులింపును పొందవు పత్రముల్ ఫలం
 బా యహహా వచింప మదిఁనందెడి సిబ్బితి శాల్కలి! యిటుల్
 హేయవు జన్మమెత్తి మఱియెట్టులనుందు విహారసీమలన్ ?

౪౬ తు మ్మ .

చ|| బడలిని ముండ్లు నిండినవియొప్పుదు చల్లనినీడ యాకులున్
 గడు నలుసుల్ ఫలంబులునుఁకావు భుజింపఁగఁ బుష్పగంధమిం
 పడరద యిట్టులుండియు జనావళి కొందురు నిన్ను కంచెగాఁ
 బుడమి విహారసీమలనుఁపొందఁగలేవెటు తుమ్మపుక్షమా!

చ॥ ఒడలిసి ముండ్లు నిండినవి యొప్పదు చల్లని నీడ యాకులుకొ
 గదు నలుసుల్ ఫలంబులును కావు భుజింపఁగఁ బుష్పగంధమిం
 పడరదు గాని గొప్పతనమందిన దొప్పు గుణంబు తుమ్మ కొ
 క్కడ పెర పండ్లచెట్టులకుఁ గంచెగ నొప్పి రహించు నెల్లెడకొ.

౪౭ మోదుగు .

తే॥ వుప్పితాభిమానంబును ధాండఁబోకు
 మోదుగా! తేంట్లు నినుచేరి ముసరె ననుచుఁ
 గలఁప నవమల్లికా వియో గమ్ము తమ్ము
 వహ్ని యను భ్రమచే నందుపడఁగ వచ్చె. ౧౨౮

౪౮ తపసి .

చ॥ ఎవడవు నీవు? దుర్భగుడనే దపసికొ; దెలిసెకొ విరాగినా
 నెవడుచునుంటి వొంటి నది నేమ మొ? కాదు వచింతు దూరమం
 దవిరళమైన మట్టి కలదందు జనంబులు విశ్రమింపఁగఁ
 దవిలి రవంత నీడయును తార్పఁగలేనిట దారి నుండియుకొ.

౪౯ ప్రత్తి .

తే॥ ప్రత్తికాయ నీరసమయ్యుఁ బ్రజల మదికి
 నమ్మతంబయ్యె గుణమయ ధ జన్మమగుచుఁ

బరుల మానంబుఁ గాపాడఁ ♦ బాలుపడుచు
వస్త్రురూపంబుఁ దాల్చుట ♦ వసుధయందు. ౧౩౦

౧౦ కంటకారిక .

తే॥ మొగిలి పొదకు నారింజకు ♦ ముండ్లు కలిమి
యుక్తమగు గంధమును రస ♦ మొనరలేని
కంటకారిక కేలొక్కో ♦ కంటకములు ?
వలయు గుణమున్న చోటఁ గా ♦ వలియు నిజము. ౧౩౧

౧౧. ఉల్లిగడ్డ .

తే॥ కప్పరపు ధూళినే పాదు ♦ గా నొనర్చి
కస్తురియుఁ గుంకుమము నొత్తు ♦ గాఁగ మెత్తి
స్వర్ణ ఘటముతోఁ బన్నీరు ♦ చల్లుచున్న
నుడుగునే నైజ మింతేని ♦ యుల్లిగడ్డ. ౧౩౨

౧౨ వడ్డు .

తే॥ చండ ముసల ఘాతములకు ♦ సహన మొంది
నవ్య శుభ్రత గను రాజ ♦ నాలు మేము
స్వల్పవీడచే స్నేహంబు ♦ వదలి యపుడె
ఖరత వహించు తిలలము ♦ గామునుమ్ము. ౧౩౩

చ॥ ఒకసారతీగనుండి యగుఁనొప్పుగఁ గాయ లవెన్నియైన నం
 దొకటి యతీశుచేతఁబడి యూర్జితపాత్రత గాంచిమించె వే
 తొకటి విశుద్ధవంశయుతిఁనొందుచు సుస్వర మాలపించె నిం
 ణొకటి గుణాన్వితంబగుచుఁనోపని యాపగదాఁటఁజేసె వే
 తొకటి జ్వలించు నుల్లమునఁనొప్పుచు నెత్తురుద్రావుఁ గంటిరే!

౫౪ కె దు డ .

తే॥ నిశిత శస్త్రంబుచేఁ ద్రుంచి ఁ పొనఁగ నేడు
 తొమ్మిదిగ రంధ్రములు మఱి ఁ తొలువ నేమి?
 ధరణి శుద్ధవంశము తప్పిఁదారి యేని
 విరస జల్పముల్ వానుండి ఁ వెడలనీదు.

౫౫ క మ ల ము .

తే॥ అనము లగువారితో సము ఁ లగుటకంటె
 నెద్దడిని నొచ్చుటే మేలు ఁ పృథివి ననుచు
 కుముదములు వికసింపఁగాఁ ఁ గొఱతవడుచు
 కమలములు ముకుళించిన ఁ కరణిఁ గంటె! ౧౩౬

తే॥ తామరసపత్రమా! నీ చరి ఁ త్రంబు నుంత
 నుడువఁ జిత్రంబుగా నుండు ఁ నడుసూనందు

పుట్టియును జలంబుల నదా ♦ తోట్టియుండి
పంక సంగిగా వచ్చు భావంబువలన.

౧౩౭

తే॥ లోకబంధుఁడు బంధుఁడు ♦ లోకగురుఁడు
బావ తోఁబుట్టు శ్రీలక్ష్మి ♦ బ్రహ్మ సుతుఁడు
స్వచ్ఛచరితంబు గలది కం ♦ జంబు దాని
మంచుబాధ నొకండైన ♦ మాస్పలేదు.

౧౩౮

తే॥ పంకజంబ! వ్రేమము మధు ♦ పాయులందు
అప్పలోన నెలవు కంట ♦ కాలి సంగ
మట్టలయ్యును చిత్రం బ ♦ దేమి చెవుమ?
మిత్రుఁ డేతేర హర్షంబు ♦ మిగులఁ గనుదు.

౧౩౯

మ॥ అమలాంభో మధుర ప్రశస్త జనివై ♦ శ్యామాముఖ స్పర్ధివై
యమరశ్రేణి మనోనుకర్షణ సుగంధాఢ్యంబవై శ్రీశు హ
స్తమునంజెంది మనోజ సత్కవివచ ♦ స్సర్వస్వమై యొప్పి యో
కమలంబా! మధుప ప్రియంబుగొన నింకంబల్కఁగా నేమగున్?

గీ. జలము.

ఉ॥ సాజము శీతలత్వమును ♦ సాజము స్వచ్ఛతయున్ జనంబు ని
న్నోజ స్పృశించినన్ శుచితనోప్పును తోయమ! జీవకోటికిన్
పూజితరీతి జీవనము ♦ పూర్తిగనిత్తు ప్రశస్త వైఖరున్
గాఁ జను నీవె నీచపథ ♦ గామివిగా నెవఁ డాపనోపెడిన్?

గౌరవం గారు .

తే|| అనలమున వైచి తాపంబు ♦ నడరఁజేసి
 త్రుంచి కొట్టి సాఁగఁగఁదీసి ♦ రుద్ది విక్ర
 యింప బంగారు దుగ్గింబు ♦ నెనయదైన
 గుంజతోఁ దూఁచుటను గూర్చి ♦ కుములు మిగుల.

గౌరవ ము తైము .

తే|| జన్మమా గజరాజ ము ♦ స్తకమునందు
 మసీకియా మహీశ్వర లన ♦ స్మకటమందు
 అజ్ఞ లొక కొంద టొకట న ♦ నాదరింప
 నాణి ముత్యాల కది దోస ♦ మగునయేమి ? ౧౪౩

గౌరవ త గ ర ము .

తే|| తగరమా! స్వర్ణముంబలె ♦ దనరి తులను
 తూఁగినంతనె మదమేల ♦ తుదిని గనుమ
 రత్నఘటితమై యది చేరు ♦ రాజు శిరము
 పేదచెలుల కాళ్లఁ బెనఁగి ♦ వేఁగు దీవు. ౧౪౪

౬౦ పంజర లావు క ము .

తే|| అన్న ! పూరేడు పిట్ట ! యి ♦ ట్లలర వలదు
 పెక్కు పెర విహంగములఁ జం ♦ పితి నటంచు

నిన్ను నొకనాటి యుదయాన ♦ సీప్రభుండు
చంపి భక్తించు ననుట ని ♦ జంబు తెలియు. ౧౪౧

౬౧ వ్యాధుండు .

ఉ॥నమ్మిన ప్రాణికోటుల ననారతము హరించుచుండు డా
ప్ర్యమ్మిది నీచు నంచు మది సారెకుఁ జింతిలకోయి వ్యాధుఁడా !
ఇమ్ముల రాచకూటముల ♦ నిద్ధ పవిత్ర తలంబులందు ల
క్ష్యమ్ముగ సాధుహింస పనిగా నొనరింతురు కొండఱన్నలై !

౬౨ కస్తూరి .

తే॥ ఓసి కస్తూరి ! గురుగర్వ ♦ ముడుగు మింక
నఖిల పరిమళముల శ్రేష్ఠ ♦ నగుదునంచు
నడవిగుహల వసించు న ♦ త్యంత దీన
జనకునకుఁ బ్రాణహానియె ♦ సల్పుచుండు. ౧౪౨

౬౩ దీపము .

తే॥ దీపమా ! శ్రీ వివృద్ధియుఁ ♦ దేజరిల్లు
పాత్రగతము స్నేహంబు గా ♦ పాడుకొనుము
అట్లు చేయక పోవుదే ♦ నవలఁ గనుము
నీ గుణమ్ములు బూదియై ♦ నిలుచుఁజుమ్ము. ౧౪౩

తే॥ దీపమా ! యెల్ల చీకట్లఁ ♦ ద్రెంచు నీకు
శలభము ఫలాశ రా మాడ్చి ♦ చంపఁదగునె ?

తెల్లవాటి నీ యశమును ♦ తెల్లవాటి
న్నేహము దశయు జ్యోతియుఁ ♦ జెంద వవల. ౧౪౯

౬౪ క డ వ .

తే॥ గట్టిగా మెడ కురితాడు ♦ గట్టనేమి?
బావిలోఁ ద్రోవనేమి? కుం ♦ భమ్మ! నీవు
దప్పిపీర్తువు జీవన ♦ దాత వగుచుఁ
గవ్వ జన్మంబు ధన్యత ♦ గాంచునట్లు. ౧౫౦

౬౫ స్వర్ణ కారుఁడు .

తే॥ స్వర్ణకర! పర దుఃఖ వి ♦ చార మూఢ!
వైచేదేల మాటికి నన్ను ♦ వహ్నియందు
స్వర్ణమును నేను మఱి నాకు ♦ వన్నె హెచ్చు
నీటు మోమున నిండుటే ♦ నీకు ఫలము! ౧౫౧

౬౬ కుం డ ము .

చ॥ మునుపవనాగ్ని శస్త్రజలముఖ్యములందుతపంబు దుష్కరం
బానరిచి తత్ఫలాకృతిగఁనొందితి విట్టి నువర్ణ దేహమున్
వనిత కపోల చుంబనముఁవారని మేల్ రతనాల సంగమున్
గునియుచునూఁగెదింక నెదిఁగోరియొ ?కుండలమా! వచింపుమా.

౬౭ నటకుడు .

శా|| కేలిమాళిఁ గిరీటకాంతి భుజముల్ ♦ కేయూరభవ్యంబుతా
 లీల భృత్యులు కంచుకుల్ జయములో♦లిం బల్కి నేవింప నీ
 హేలాకల్పన విస్మరించి మదిలో♦నేలా నృపా హంకృతుల్?
 లీలాంతానఁ గుశీలవా ! వదన మా♦లిన్యంబె దక్కుంజుమీ !

౬౮ త్రాసు .

తే|| గురుత గాంచిన వంతువు ♦ శిరసు లఘుత
 యమర వంచవు సమమైన ♦ సమత నుండు
 త్రాస! యుచితజ్ఞ వగుదువే ♦ తలఁప నీవు?
 ఉదిరి గురిగింజలను తూఁచి ♦ యుంతు సమత. ౧౫౪

తే|| ఏటి ప్రామాణిక పదవి ♦ నెనసి తీవు
 గర్వమేల? తులా! చేతఁ ♦ గాని పనికి
 క్రిందికిం దించుచుండు గ ♦ రిష్టములను
 జైకి నెక్కింతువు కనిష్ట ♦ వస్తువులను. ౧౫౫

౬౯ గోవురకలశము .

మ|| అరలే! కాంచనలేప తామ్రకలశం♦బా ! చాలకాలంబును
 స్థిరమై యుండుము దేవళంబుపయి భీతిన్నాను తామ్రత్వమే
 తొఱఁగఁగ బంగరుకీర్తి సంతతము చెం♦దు స్నీకు నిక్కంబులో
 నరయంబూనరు లోకు లెప్పుడు బహి♦ర్వ్యాపార బుద్ధుల్ గదా !

20 జా లు .

తే॥ నైజ మధురిమ౯ తుద్ధ గు ♦ ణంబునంబు
 పాలతో సాటి వేటొండు ♦ వసుధగలదె?
 కాంచి పేరిచి చిలికినఁ ♦ గాని తన్నె
 యేచు వారికే స్నేహ మిం ♦ పెనయ నిచ్చు. ౧౫౭

2౧ బ డి శ దం డ ము .

తే॥ సరళమును తటస్థితిమును ♦ సద్గుణంబు
 వంశ భవమయ్యుఁ గావించు ♦ పాపకృతుల
 బడిశదండమ ! నీకద్ది ♦ వక్రగుణము
 గలుగు కంటక సంగతి ♦ ఫలము నిజము. ౧౫౮
 894.313!

౬౨ కాల కూ ట ము SRI

తే॥ అమిత దారుణ గుణము నా ♦ యది యటంచు
 హాలహాలమ ! మదిని చింత ♦ నడలనేల?
 నిన్ను మించిన వారలీ ♦ నేలఁ గలరు
 పలుకుల సుదుస్సహ విషంబు ♦ గలుగువారు. ౧౫౯

23 క డ ప .

తే॥ దేహమున జన్మమందును ♦ దిటవునందు
 తొలిచి తీర్చుటలో రెంటుఁ ♦ గలుగు నమత

కాని యొక్కటి దైవమై ♦ కాంచు వినుతి
 కడపయైన తాయి భజించుఁ ♦ గాలిత్రొక్క. ౧౬౦

౨౪ లోకలి.

తే॥ కలువకంటి లలిత మృదు ♦ కరములంట
 ముసలమా! నీకు చిగురులు ♦ పుట్టకుంటఁ
 గతిన హృదయ కాష్టంబవే ♦ కాక యడవి
 వర్ధిలుట మఱి సత్యంబు ♦ వాస్తవంబు. ౧౬౧

అచ్చు కా నున్నవి.

విద్యార్థికోశము : (రెండవ కూర్పు)
విద్యార్థుల కత్యంతోపయుక్తము.

ఉద్దేశ్యము దర్శనము.

చతుర్వది (నాలడియార్)

సుభాషిత రత్న భండారము.

(సుమారు రెండువందల శీర్షికలతో రెండువేల శ్లోకములు తెనుగు
తాత్పర్యముతో నున్నది.)

అంగియ కథ (శిలపర్వకారం)

మణిమేఖల.

సుగాభాండేశ్వరము (వచనము)

